Ministerie van Buitenlandse Zaken

Rapportage Mensenrechten, Democratie en Internationale Rechtsorde 2024

Voorwoord

"Internationale gemeenschap, laat ons niet alleen."

Die tekst schreef één van de demonstranten in de Georgische hoofdstad Tbilisi op een groot wit karton, met allemaal hoofdletters. De man was één van tienduizenden Georgiërs die eind 2024 protesteerden tegen de koers van zijn regering. Een koers weg van de EU en haar waarden. Zijn oproep is maanden later nog altijd actueel: kritische stemmen in Georgië hebben te maken met steeds meer repressie.

Deze ontwikkelingen raken ook Nederland - ze botsen met de waarden die we willen hooghouden en hebben impact op de positie van ons land. En daarom steunden we in 2024 onafhankelijke media en mensenrechtenorganisaties in Georgië, gaven we rechtsbescherming aan demonstranten die gearresteerd werden en leverden we fysieke bescherming aan journalisten. Dat zullen we waar nodig blijven doen. In Georgië, maar ook op andere plekken.

Want Georgië is helaas geen geïsoleerd geval. Voor het 19de jaar op rij noteerde *Freedom House*, een Amerikaanse NGO die onderzoek doet naar vrijheden en mensenrechten, in 2024 wereldwijde achteruitgang op het gebied van politieke rechten en burgerlijke vrijheden. In niet minder dan zestig landen kregen mensen in het afgelopen jaar te maken met meer repressie.

We zien autocratische regimes opkomen die deze repressie niet schuwen.

We zien desinformatie op grote schaal de ronde doen en democratische processen ontwrichten.

We zijn getuige van verwoestende oorlogen: in Oekraïne, Gaza, Soedan, Oost-Congo en andere conflictgebieden. En in al die oorlogen zijn burgers het grootste slachtoffer en worden hun rechten met voeten getreden.

En daarom blijft de inzet van Nederland en onze partners gericht op de bescherming en bevordering van mensenrechten van groot belang. Het is een welbegrepen eigenbelang. Nederland is gebaat bij eerlijke en duidelijke regels die de internationale samenwerking in goede banen leiden, mensenrechten bevorderen en een gelijk speelveld creëren, waarin onze bedrijven internationaal het best gedijen. Doelmatige en effectieve multilaterale samenwerking is daarbij onmisbaar. Nederland zet zich als lid van de VN Mensenrechtenraad (periode 2024-2026) actief in voor de bescherming en bevordering van mensenrechten wereldwijd.

De veranderingen op geopolitiek gebied dwingen onmiskenbaar tot de opbouw van een robuust veiligheidsvangnet. Maar *hard power* moet gepaard gaan met *soft power*. Dus ook met het beschermen van universele mensenrechtennormen. Dit zijn ook onze waarden en, zoals ook de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid constateert, die zijn onlosmakelijk verbonden met onze welvaart en weerbaarheid. Deze drie kernbegrippen zijn als een kruk met drie poten: als er één poot afbreekt of wordt gekort, is de balans verloren. Ze zijn voorwaardelijk aan elkaar. Vanuit dat vertrekpunt zet dit kabinet in het regeerprogramma in op 'een realistisch buitenlandbeleid, dat de belangen van Nederland en Nederlanders dient, onze waarden niet uit het oog verliest en onze vrijheden verdedigt.'

We zullen dus bij deze belangenbehartiging ook voor deze universele waarden en vrijheden moeten blijven opkomen. Niet met het geheven vingertje, maar wel met principiële overtuiging en vasthoudendheid. En in het besef dat Nederland ook reden heeft voor introspectie, omdat de weerbarstige realiteit ons steeds vaker voor moeilijke dilemma's plaatst. We zien hoe snel de wereld om ons heen verandert, en dat het mondiale zwaartepunt naar het oosten en het zuiden verschuift. Nederland zal assertiever dan voorheen moeten opkomen voor zijn belangen. Bevordering en bescherming van de mensenrechten kan vanuit welbegrepen eigenbelang worden ingezet om bij te dragen aan bredere geopolitieke- en veiligheidsbelangen.

Hierbij kiezen we een aanpak die effectief is en resultaten boekt, zonder iets af te doen aan fundamentele vrijheden op zichzelf. Want juist in deze onzekere tijd beseffen we hoe breekbaar het stelsel is dat we hebben opgebouwd, en hoe belangrijk het is pal te staan voor de instanties die het internationaal recht beschermen. Het bevorderen van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde is niet voor niets een taak die de regering duidelijk krijgt vanuit artikel 90 van de grondwet en waar het regeerprogramma van dit kabinet expliciet bij aansluit.

Nederland zal zich daarom ook concreet blijven inzetten voor de vijf prioriteiten in het mensenrechtenbeleid: (1) gelijke rechten voor vrouwen en meisjes, (2) gelijke rechten voor lhbtiq+-personen, (3) vrijheid van religie en levensovertuiging, (4) bescherming van vrijheid van meningsuiting *online* en *offline* en (5) de bescherming van mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke ruimte.

Daarnaast blijft het zoeken naar gerechtigheid, oftewel *accountability*, een prioriteit. Er kan op lange termijn geen duurzame vrede worden bereikt zonder een vorm van gerechtigheid voor de meest ernstige internationale misdaden die zijn begaan. We kijken positief terug op de resultaten die rond Oekraïne op dit gebied in 2024 zijn bereikt en zullen ons daar onverminderd voor blijven inzetten. We zullen ons daarnaast hard maken voor het berechten van de misdaden van IS.

Tegelijkertijd is de realiteit dat de financiering voor mensenrechten wereldwijd afneemt. Ook Nederland voert bezuinigingen door die ook onze inzet op mensenrechten raken. Het is belangrijk te onderstrepen dat die bezuinigingen geen opmaat zijn tot verregaande reductie. We blijven gecommitteerd aan onze prioriteiten.

Het betekent voor nu meer focus in onze inzet: thematisch, maar ook geografisch. Om met minder middelen meer impact te creëren, zoals de IOB ons in 2024 heeft aanbevolen.

De roep vanuit Georgië en tal van andere plekken blijft namelijk klinken: Laat ons niet alleen.

En dat doen we niet. We blijven met lef, durf en trots ons inzetten voor mensenrechten wereldwijd. Want de erosie van universele waarden en rechten, raakt ons uiteindelijk allemaal.

De minister van Buitenlandse Zaken,
Caspar Veldkamp

Inhoudsopgave

Voorwoord 3

Introductie 6

Resultaatgebied 1:
Betere naleving (bescherming en bevordering) van de mensenrechten 7
Thema 1: Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes 8
Thema 2: Gelijke rechten voor lhbtiq+-personen 9
Thema 3: Vrijheid van religie en levensovertuiging 10
Thema 4: Vrijheid van meningsuiting online en offline 11
Thema 5: Mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke ruimte 13

Resultaatgebied 2:
Inclusieve wetgeving, beleid, normen en *practices* ter bevordering van een sterke democratische rechtsstaat 15

Resultaatgebied 3:
Versterkte multilaterale instellingen 18

Resultaatgebied 4:
Versterking van internationale rechtsregels 24

Bijlage: Uitgavenoverzicht 29

Introductie

Sinds 2024 is de Nederlandse mensenrechteninzet bepaald door de aanpak zoals beschreven in de nota Mensenrechten, Democratie, Internationale Rechtsorde[1] (MDIR-nota). Met deze aanpak werkt Nederland aan drie overkoepelende doelstellingen:

- Het beschermen en bevorderen van de naleving van de mensenrechten;
- Het wereldwijd tegengaan van democratische achteruitgang en het versterken van de democratische rechtsstaat;
- Het bevorderen van de ontwikkeling van de internationale rechtsorde.

Al sinds lange tijd brengt Nederland in het mensenrechtenbeleid duidelijke prioritering aan op mensenrechtenthema's waar Nederland expertise, netwerk en profiel op heeft opgebouwd. Het kabinet is er trots op dat de IOB in de in 2024 verschenen evaluatie van het Nederlandse mensenrechtenbeleid deze inzet erkent en ziet hoe Nederland met relatief bescheiden middelen aansprekende diplomatieke resultaten behaalt.[2]

Evenwel zien we dat de geopolitieke context waarin Nederland opereert in snel tempo verandert. Daarom formuleert de MDIR-nota een vernieuwde aanpak om het beleid hierop aan te passen met, bijvoorbeeld, meer aandacht voor een gelijkwaardige dialoog met andere landen en sterkere partnerschappen via coalities en met maatschappelijke organisaties.

Om de Nederlandse inspanningen voor de bevordering van mensenrechten, democratie en internationale rechtsorde beter inzichtelijk te kunnen maken, werd op 5 juni 2024 een resultatenkader voor de MDIR-nota met de Kamer gedeeld.[3] Het resultatenkader bevat vier resultaatgebieden, waaraan de Nederlandse inzet bij wil dragen: (1) betere naleving van de mensenrechten, (2) inclusieve wetgeving, beleid, normen en *best practices* ter bevordering van een sterke democratische rechtsstaat, (3) versterkte multilaterale instellingen en (4) versterking van internationale rechtsregels.

Leeswijzer

Voor het eerst heeft het resultatenkader gediend als kapstok voor deze rapportage. Aan de hand van voorbeelden wordt geïllustreerd welke doelen zijn bereikt. De behaalde resultaten op de vijf mensenrechtenprioriteiten worden onder resultaatgebied 1 toegelicht, ook zijn ze dwarsdoorsnijdend in de democratie- en multilaterale inzet (resultaatgebied 2 en 3 respectievelijk). Resultaten behaald op *accountability* zijn te vinden onder resultaatgebied 4 (internationale rechtsorde). Over landensituaties wordt verspreid over de resultaatgebieden gerapporteerd.

Financiële bijlage

Het financiële overzicht is net als in voorgaande jaren gebaseerd op uitgaven onder het Mensenrechtenfonds en fondsen zoals Shiraka, Matra, *Civic Space Fund* en Publieksdiplomatie. Het is thematisch uitgesplitst naar de vijf mensenrechtenprioriteiten en *accountability*. Voor de prioriteiten gelijke rechten voor lhbtiq+-personen en vrijheid van religie en levensovertuiging zijn wederom de uitgaven meegenomen die onder de *Power of Voices* partnerschappen op deze thema's vallen. Deze partnerschappen lopen nog tot eind 2025.

[1] Beleidsnota Mensenrechten - Democratie - Internationale Rechtsorde | Beleidsnota | Rijksoverheid.nl
[2] Evaluatie van het Nederlandse mensenrechtenbeleid – Tussen papier en praktijk | Rapport | Directie Internationaal Onderzoek en Beleidsevaluatie (IOB)
[3] Resultatenkader - Mensenrechten - Democratie - Internationale Rechtsorde | Publicatie | Rijksoverheid.nl

Resultaatgebied 1: Betere naleving (bescherming en bevordering) van de mensenrechten

Inleiding

De wereldwijde context voor bescherming en bevordering van mensenrechten was het afgelopen jaar opnieuw complex. In 2024 daalde vrijheid wereldwijd voor het 19e jaar op rij, met een verder krimpende maatschappelijke ruimte wereldwijd.[4] Deze neerwaartse trend werd bepaald door inperkingen van vrijheid van meningsuiting en demonstratierecht, repressieve wetten tegen mensenrechtenverdedigers en journalisten. De wereldorde verandert en landen die de universele mensenrechten minder hoog in het vaandel hebben, zijn invloedrijker dan voorheen.

Door strategisch te investeren in brede en gelijkwaardige relaties, kan met niet-traditionele partners gesproken worden over onderwerpen waarover we van mening verschillen. Dat betekent ook dat we openstaan voor visies van anderen en moeten erkennen dat we zelf ook mensenrechtenuitdagingen hebben. Geen land heeft een perfecte mensenrechtenstatus en Nederland moet in dergelijke dialoog zelfkritisch durven te zijn.

Voorbeelden van deze aanpak zijn, onder andere, de ontvangst in april 2024 van de voorzitter van het Marokkaanse mensenrechtencomité, het CNDH[5], om te bespreken waar meer kan worden samengewerkt en waar nog uitdagingen zitten. Ook is de structurele mensenrechtendialoog met Saoedi-Arabië voortgezet. Nadat de president van de Saoedische Mensenrechtencommissie een bezoek aan Nederland bracht in 2023, was het in 2024 de beurt aan de Mensenrechtenambassadeur om Riyad te bezoeken. Saoedi-Arabië zet in sneltreinvaart stappen op het gebied van sociaaleconomische rechten, waaronder participatie van vrouwen in de maatschappij en arbeidsrechten en -omstandigheden. Tegelijkertijd was in het bilaterale gesprek ook ruimte om over het belang van de bevordering van burger- en politieke rechten te spreken, zoals vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en politieke participatie.

Mensenrechtenambassadeur Wim Geerts op bezoek in Saoedi-Arabië bij dr. Hala van de Saudi Human Rights Commission

Nederland voert dergelijke dialogen bilateraal, maar zeker ook via de EU. In de snel veranderende wereldorde is Europese samenwerking van extra belang om internationale impact te kunnen maken. Nederland onderneemt daarom doorlopend diplomatieke inspanningen ter ondersteuning van een sterk gemeenschappelijk EU-mensenrechtenbeleid. In Raadsconclusies over de EU-prioriteiten in VN-Mensenrechtenfora[6] en het verlengde EU Actieplan Mensenrechten en Democratie[7] werden de thematische prioriteiten van het Nederlandse mensenrechtenbeleid verankerd en wordt aandacht besteed aan de meest urgente mensenrechtensituaties wereldwijd. Nederland heeft zich daarnaast in Brussel hard gemaakt voor het adequaat betrekken van EU-lidstaten bij de herziening van de decentrale *EU Human Rights and Democracy Country Strategies*.

Zo blijft Nederland zich, ondanks uitdagende wereldwijde ontwikkelingen, via diplomatieke kanalen en via financiële steun aan internationale en lokale organisaties inzetten

[4] The Uphill Battle to Safeguard Rights | Freedom House
[5] Homepage | CNDH
[6] Raadsconclusies over de EU-prioriteiten in VN-Mensenrechtenfora, aangenomen op 22/01/2024.
[7] EU Actieplan Mensenrechten en Democratie, verlengd op 27/05/2024. Financiering loopt nu gelijk met het Meerjarig Financieel Kader van de EU tot 2027.

voor het behoud van draagvlak voor mensenrechten. Specifieke focus ligt op de vijf prioritaire thema's uit de beleidsnota Mensenrechten, Democratie en Internationale Rechtsorde: (1) gelijke rechten voor vrouwen en meisjes, (2) gelijke rechten voor lhbtiq+-personen, (3) vrijheid van religie en levensovertuiging, (4) bescherming van vrijheid van meningsuiting *online* en *offline* en (5) de bescherming van mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke ruimte. Dit zijn thema's waarop Nederland opgebouwde expertise, netwerken en profiel inzet om concrete resultaten te boeken. In dit hoofdstuk worden voor elk van deze prioriteiten enkele toonaangevende resultaten uitgelicht ter illustratie van de bredere inzet en behaalde resultaten.

Thema 1: Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes

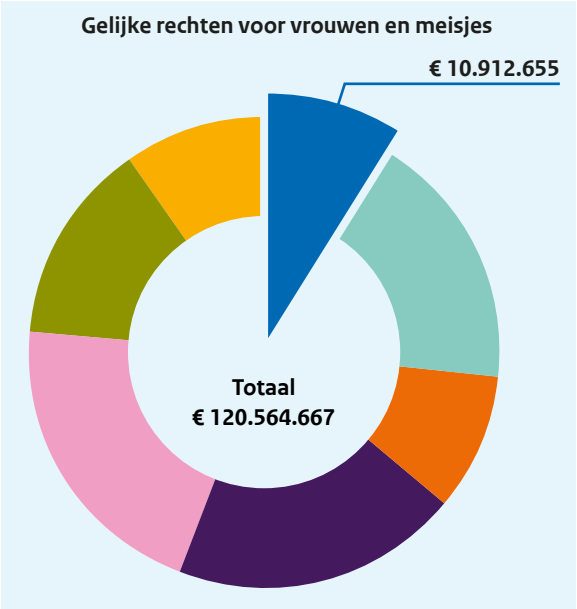

Vrouwen en meisjes ondervonden in 2024 meer discriminatie en achteruitgang in hun juridische bescherming, aldus de VN-organisatie voor vrouwenrechten, UNWOMEN.[8] De groei van de anti-rechten beweging nam sterk toe. Ondanks deze zorgelijke trend zijn er vele voorbeelden waaruit blijkt dat Nederland nog steeds belangrijke steun geeft aan de bescherming van gelijke rechten voor vrouwen en meisjes. De ambassade in Egypte steunde bijvoorbeeld een programma dat via *mobile* klinieken seksuele en reproductieve gezondheid bereikbaar maakte voor vrouwen in kledingfabrieken. Nederland trekt in coalitieverband op voor het behouden van internationale afspraken over gelijke rechten voor vrouwen en meisjes, bijvoorbeeld in de *Friends of Gender Parity* groep. Deze samenwerkingsverbanden hebben succes gehad in het behouden van internationale consensus en de invloed van de anti-rechten beweging beperkt.

Voor de Mensenrechtentulp nomineerde de Nederlandse ambassade in Buenos Aires in 2024 de Nationaal Openbaar Verdediger van Argentinië, Stella Maris Martínez. Onder haar leiding is het gelukt om gendernormen en vrouwenrechten te integreren in het Argentijnse Openbaar Ministerie en het Argentijnse rechtssysteem. Haar inzet is extra relevant vanwege bezuinigingen in Argentinië op overheidsprogramma's die gender gerelateerd geweld tegengaan. Verder steunde Nederland in 2024 vijf projecten in het land, gericht op het tegengaan van gender gerelateerd geweld in verschillende contexten zoals gevangenissen en sloppenwijken.

Vanuit het Mensenrechtenfonds ondersteunde de Nederlandse ambassade in Budapest in 2024 tien projecten in Hongarije, gericht op gelijke rechten van vrouwen en meisjes. Hieronder viel voorlichting over reproductieve rechten, inzet voor het tegengaan van menstruatie-armoede door de installatie van gratis maandverbanddispensers en ondersteuning van vrouwelijke journalisten. Verder werd via *playback* theater de bestrijding van discriminatie tegen vrouwen aan het licht gebracht. Daarnaast organiseerde de ambassade een workshop voor bedrijven, gericht op het elimineren van de *gender pay gap* in Hongarije.

In multilateraal verband is de *Commission on the Status of Women* (CSW) het belangrijkste forum waar gelijke rechten voor vrouwen en meisjes besproken worden. In 2024 besprak de CSW het thema 'armoedebestrijding voor vrouwen en meisjes'. Als lid van het bureau van de CSW en als facilitator van de onderhandelingen is Nederland erin geslaagd om het proces te leiden tot een met consensus aangenomen slotverklaring, waarin actiegerichte taal is opgenomen over de intersectie tussen gendergelijkheid, armoedebestrijding en financiering. In de VN Veiligheidsraad kreeg Nederland de kans om het belang van vrouwelijke *peacebuilders* te onderstrepen tijdens het open debat over *Women, Peace and Security.*

[8] One in four countries report backlash on women's rights in 2024 | UN Women

Thema 2: Gelijke rechten voor lhbtiq+-personen

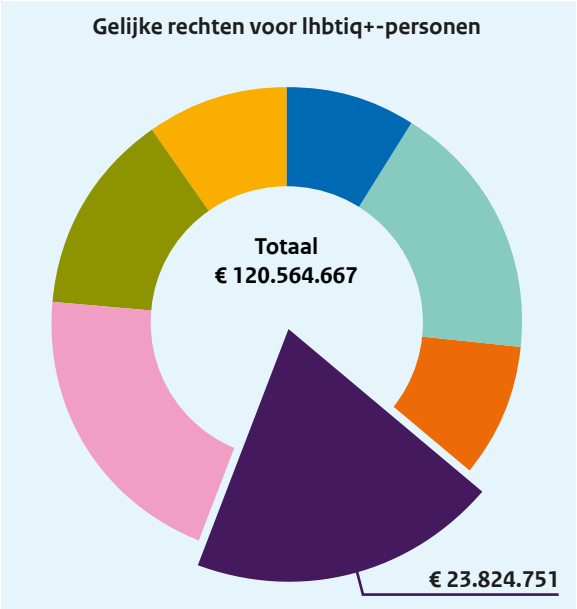

Door discriminerende of stigmatiserende voorgestelde of aangenomen wetgeving in bijvoorbeeld Irak en Georgië, maar ook op statelijk niveau in de Verenigde Staten nam de wereldwijde repressie van lhbtiq+-personen en NGO's in 2024 wederom toe. Nederland heeft zich via ambassades, in multilateraal verband (met name in de VN en de *Equal Rights Coalition*) en via programmering hard gemaakt voor de bescherming van lhbtiq+-personen. Dit gebeurt vaker dan voorheen via stille diplomatie. Al te openlijke steun van Nederland aan lhbtiq+-organisaties kan hen verder in gevaar brengen en voedt het narratief dat bevordering van deze mensenrechtenprioriteit een 'westerse agenda' is, in plaats van wat het is: het bevorderen van universele rechten.

Tegelijkertijd zijn er ook lichtpuntjes. Zo decriminaliseerden de Dominicaanse Republiek, Niue en Namibië relaties tussen paren van gelijk geslacht. Estland en Griekenland stelden het huwelijk voor paren van gelijk geslacht open. Thailand en Colombia traden toe tot de *Equal Rights Coalition*. Deze voorbeelden laten zien dat lhbtiq+-gelijkheid in alle regio's van de wereld een thema is waarop, ondanks tegenslagen, ook nog vooruitgang wordt geboekt.

In mei 2024 organiseerde Nederland als gastland het elfde jaarlijkse European IDAHOT+ Forum ter gelegenheid van de *International Day Against Homophobia, Transphobia & Biphobia*. Hier tekenden 32 Europese landen, waaronder vijf nieuwe ten opzichte van vorig jaar (Polen, Albanië, Spanje, Montenegro en Oekraïne), een politieke verklaring voor bescherming van lhbtiq+ mensenrechten. In de verklaring werd voor het eerst ingezet op de ontwikkeling van een gezamenlijk plan waarin onder andere de Europese Unie en de Raad van Europa (RvE) samenwerken voor het beschermen van deze mensenrechten. Naast deze Nederlandse samenwerking met de Raad van Europa en de Europese Commissie, organiseerde de Nederlandse Mensenrechtenambassadeur een bijeenkomst voor lhbtiq+-gezanten en internationale mensenrechten-ambassadeurs over hoe wereldwijd lhbtiq+ organisaties, en de gemeenschappen die ze ondersteunen, tegenwicht kunnen bieden tegen stigma en geweld.

In 2024 werd bij de Raad van Europa een nieuw comité van deskundigen inzake seksuele geaardheid, gender-identiteit en -expressie en geslachtskenmerken opgericht (ADI SOGIESC). Dit comité is onder andere begonnen met het opstellen van een aanbeveling over de gelijke rechten van intersekse personen. Via de Nederlandse strategische partnerschappen *Power of Pride* en *Free to be Me* werden in 2024 in 28 landen in totaal 335 lokale lhbtiq+-organisaties financieel en technisch ondersteund.

De Amsterdam Rainbow Dress
Foto: Helio Phoeli & Amsterdam Rainbow Dress Foundation

Thema 3: Vrijheid van religie en levensovertuiging

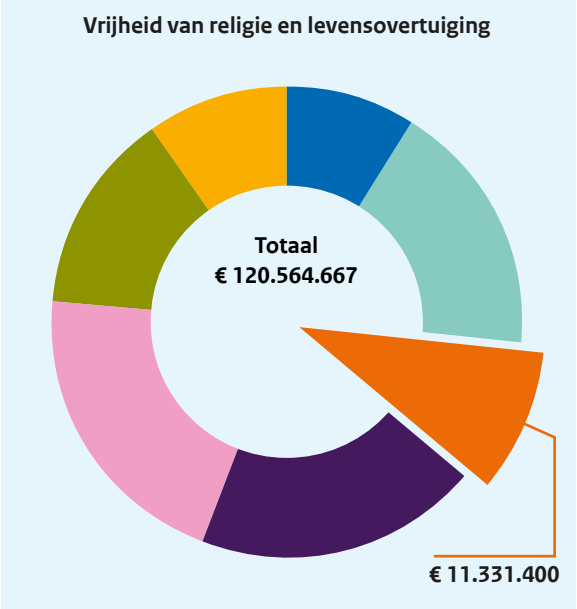

Via brede diplomatieke inzet en met gerichte projecten blijft Nederland onverminderd actief voor vrijheid van religie en levensovertuiging (*Freedom of Religion or Belief,* FoRB) en in de bescherming van religieuze minderheden. De Nederlandse Speciaal Gezant voor Religie en Levensovertuiging (SGRL) speelt een sleutelrol in de diplomatieke coördinatie en werkt nauw samen met de EU FoRB-gezant en andere gelijkgezinde partners om godsdienstvrijheid te bevorderen en de vervolging van religieuze minderheden tegen te gaan. De SGRL onderhoudt nauwe contacten met maatschappelijke organisaties, met name met *Faith-Based Organisations*, en bezoekt waar mogelijk christelijke gemeenschappen in landen met veel christenvervolging, conform de motie van het lid Stoffer.[9] In 2024 reisde SGRL onder andere af naar Turkije en Georgië, waar zij sprak met religieuze leiders over de positie van minderheden en de rol van religie en religieuze groepen in maatschappelijke ontwikkelingen.

Het strategisch partnerschap binnen het *Power of Voices*-raamwerk met het *Joint Initiative for Strategic Religious Action* (JISRA) is een belangrijk financieringsinstrument voor deze prioriteit. Onder leiding van Mensen met een Missie bevordert JISRA intra-, inter- en extrareligieuze dialoog in Ethiopië, Indonesië, Irak, Kenia, Mali, Nigeria en Oeganda. Met hun steun volgden bijvoorbeeld 25 vrouwelijke religieuze leiders uit 15 Afrikaanse landen in 2024 een training in Addis Abeba. Zij bespraken hun rol in vrede en veiligheid met de Afrikaanse Unie (AU) en namen deel aan bemiddelingsstructuren van de AU. In Indonesië werkten religieuze leiders, jongeren en maatschappelijke organisaties samen tegen radicalisering, resulterend in een bredere uitwisseling tussen deze groepen in 2025.

Speciaal Gezant voor Religie en Levensovertuiging Bea ten Tusscher (links) op bezoek bij de bisschop van het Syrisch orthodoxe klooster Mor Gabriel in Mardin, Turkije.

Ook het ambassadenetwerk werkte samen met lokale partners om bij te dragen aan vreedzaam samenleven en de bescherming van religieuze vrijheden. In Algerije organiseerde de ambassade tijdens de Ramadan een concert in de basiliek *Notre-Dame d'Afrique* en een fototentoonstelling over harmonie tussen religieuze gemeenschappen. Bij de Heilige Stoel voert Nederland gesprekken met religieuze leiders over tolerantie en het tegengaan van christenvervolging, waarbij interreligieuze samenwerking als cruciaal wordt gezien. In Nigeria ondersteunde Nederland projecten voor conflictpreventie en dialoog, zoals een vroegtijdig waarschuwingssysteem voor FoRB-schendingen en een interreligieuze jongerenraad in de staat Plateau, in het midden van het land. In Indonesië ondersteunde Nederland vrouwelijke moslimtheologie. Ook stimuleerde Nederland religieus milieuactivisme via *'Green Islam'* in het land en werd aandacht gevraagd voor de bescherming van religieuze minderheden binnen de herziene strafwet. In Israël werkte Nederland samen met *The Alliance for Israel's Future* (een Arabisch-Joods leiderschapsprogramma) aan *The Faithful Left*, een impactvolle *grassroots* beweging van (ultra)orthodoxe en traditionele Joodse mensen die zich inzetten voor democratie, gelijkheid en vrede.

[9] Kamerstuk 36 600-V, nr. 45

Een van de door JISRA getrainde vrouwen, Sister Veronica, spreekt bij de Afrikaanse Unie ***Foto: Mauke Rodermond / Mensen met een Missie***

In de VN-Mensenrechtenraad zette Nederland zich in voor de bevordering van FoRB en de bescherming van religieuze minderheden wereldwijd, met bijzondere aandacht voor de situatie van vervolgde christenen en andere kwetsbare religieuze groepen in lijn met motie Stoffer.[10] Nederland pleitte voor gerichte maatregelen tegen religieuze vervolging in landen als Nigeria, Pakistan en Myanmar. Specifiek kaartte Nederland het toenemende religieus gemotiveerde geweld in Nigeria aan en riep de Speciaal Rapporteur voor FoRB, Nazila Ghanea, op om de situatie daar nader te onderzoeken.

Binnen de EU vestigde Nederland de aandacht op de mensenrechtensituatie in Pakistan, dat onder het Algemeen Preferentieel Stelsel Plus (APS+) valt. In lijn met de motie Ceder[11] en eerdergenoemde motie Stoffer[12] heeft Nederland in Brussel het belang benadrukt van effectieve maatregelen ter bescherming van religieuze minderheden bij de beoordeling van Pakistan. Daarnaast heeft Nederland conform motie Ceder[13] binnen de EU en VN gepleit voor een inclusieve benadering en bescherming van alle gemeenschappen in Syrië, waaronder Christenen, Alawieten, Druzen, niet-religieuzen en Koerden.

In 2024 is de zorgwekkende trend van toenemend antisemitisme in Europa en wereldwijd doorgezet. De gewelddadige incidenten van november 2024 in Amsterdam benadrukken de noodzaak van een stevige aanpak om antisemitisme te bestrijden. Binnen de EU heeft Nederland een actieve rol gespeeld bij de aanname van Raadsverklaring (oktober 2024) over het bevorderen van Joods leven en bestrijden van antisemitisme. Nederland agendeerde het onderwerp tijdens de Europese Raad Buitenlandse Zaken (RBZ) op 18 november en was een dag later samen met Frankrijk gastheer van een informeel EU-werkontbijt over antisemitismebestrijding.

Thema 4: Vrijheid van meningsuiting online en offline

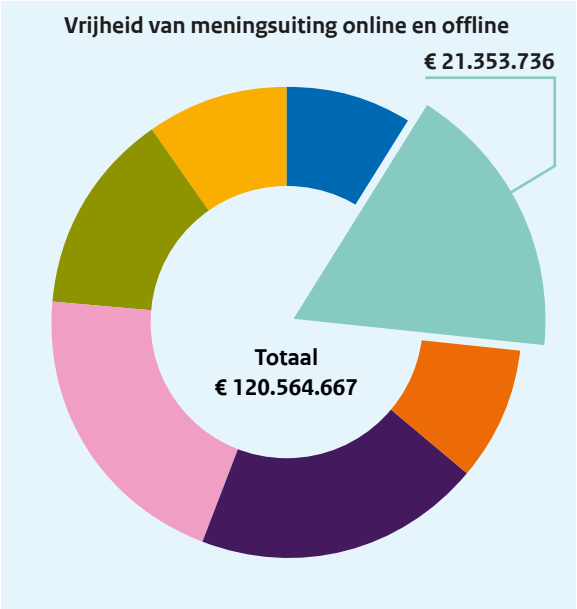

Vrijheid van meningsuiting is een belangrijke voorwaarde voor alle andere mensenrechten. De bescherming van vrijheid van meningsuiting, *online* en *offline*, is zeker in de complexe gedigitaliseerde wereld van 2024 van belang. De resolutie over vrijheid van meningsuiting, die Nederland in de Mensenrechtenraadsessie van juni 2024 indiende, stond dan ook in het teken van "*power of voice*": vrijheid van meningsuiting als katalysator voor andere mensenrechten. De tweejaarlijkse resolutie werd voorbereid samen met een cross-regionale kerngroep, bestaande uit Canada, Zweden, Brazilië, Fiji en Namibië. De resolutie werd met consensus aangenomen[14] en behaalde 74 cosponsors uit regio's over de hele wereld, waaronder enkele nieuwe cosponsors ten opzichte van 2022 zoals Ghana, Kenia, Malawi, Togo, Kazakhstan, Kirgizië, Colombia en Honduras.

Omdat het onlinedebat een steeds grotere stempel drukt op de manier waarop vrijheid van meningsuiting wordt genoten, zet Nederland zich specifiek in voor onlinevrijheden en toegang tot pluriforme informatie online. Technologische communicatiemiddelen kunnen een bijdrage leveren aan vrijheid van meningsuiting voor iedereen, maar op de momenten dat de onlinewereld het meest kan bijdragen aan vrijheid van meningsuiting, bijvoorbeeld rondom verkiezingen of bij protesten, wordt het internet juist vaak afgesloten. In 2024 vonden 296 van deze *shutdowns* plaats, verspreid over 54 landen.[15]

[10] Kamerstuk 36 600-V, nr. 22
[11] Kamerstuk 32 735, nr. 391
[12] Kamerstuk 36 600-V, nr. 22
[13] Kamerstuk 21 501-20, nr. 2149
[14] A/HRC/56/7: Freedom of opinion and expression
[15] Bron: 'Lives on hold: internet shutdowns in 2024', AccessNow

In coalitieverband sprak Nederland zich al in 2023 uit tegen internet *shutdowns*. Om het onlinedebat verder te beschermen en versterken, was Nederland daarnaast co-voorzitter (naast Denemarken en de Wikimedia Foundation) van de *Taskforce on Information Integrity Online* binnen *de Freedom Online Coalition* (FOC). Samen met andere overheden, academici, bedrijven en maatschappelijk middenveld lanceerde deze *taskforce* de *Blueprint on Information Integrity*[16], waarin wordt beschreven hoe de onlinewereld kan bijdragen aan vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie. Samen met FOC-leden heeft Nederland eveneens met succes aandacht gevraagd voor informatie integriteit en internet *shutdowns* in de onderhandelingen voor de VN *Global Digital Compact*, die met consensus werd aangenomen in september 2024.

Persvrijheid

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid kunnen niet bestaan als journalisten hun werk niet veilig kunnen uitvoeren. Nederland blijft zich wereldwijd hard maken voor het beschermen van onafhankelijke journalistiek en voor de veiligheid van journalisten. Bijvoorbeeld voor Russische journalisten die al sinds de Russische invasie in Oekraïne in 2022 noodgedwongen hun werk vanuit Amsterdam voortzetten.

Onder het *Safety for Voices*-programma (2023-2027), gefinancierd uit het centrale Mensenrechtenfonds, werden 2.021 journalisten en mediawerkers in nood gesteund. Ook juridische ondersteuning maakte daar onderdeel vanuit. Journalisten krijgen steeds vaker te maken met zgn. *Strategic Lawsuits Against Public Participation* (SLAPP's), die erop gericht zijn hen via juridische procedures het zwijgen op te leggen. Hierbij ging het in 2024 om zaken over smaad en civiele zaken. Ook zijn aanklachten tegen journalisten steeds vaker gebaseerd op (misbruik van) wetgeving rondom nationale veiligheid, anti-terreur, cybercriminaliteit of het verspreiden van "*fake news*".

Het Press Centre van RSF in Beirut, waar beschermingsmateriaal voor journalisten beschikbaar wordt gesteld. ***Foto: Robin Grassi / RSF***

Het conflict tussen Israël en Hamas is volgens het *Committee to Protect Journalists* (CPJ) het dodelijkste voor journalisten sinds de organisatie dit meet (1992). Nederland heeft in 2024 op verschillende manieren aandacht gevraagd voor de schrijnende situatie voor journalisten in dit conflict. De minister van Buitenlandse Zaken heeft op de Internationale Dag van Persvrijheid (3 mei) publiekelijk steun betuigd aan journalisten die in conflictsituaties hun werk doen, waaronder in de Gazastrook, en opgeroepen tot onderzoek naar de gedode journalisten. Ook heeft de minister richting zijn Israëlische *counterpart* het belang van de veiligheid van journalisten benadrukt. Daarnaast heeft de minister een aanvullende financiële bijdrage van EUR 500.000 toegezegd om onafhankelijke en veilige journalistiek in de Palestijnse Gebieden te helpen waarborgen. In dialoog met de Speciaal Rapporteur voor de Vrijheid van Meningsuiting, Irene Khan, heeft Nederland tijdens de Algemene Vergadering van de VN alle aanvallen op journalisten in conflictsituaties veroordeeld en opgeroepen om toegang te verlenen aan journalisten tot de Gazastrook, zodat zij onafhankelijk verslag kunnen doen van dit conflict. Verder heeft de *Media Freedom Coalition* (MFC) op Nederlands initiatief op 10 september in de Mensenrechtenraad in een verklaring[17] opgeroepen tot bescherming van journalisten en mediawerkers in conflictsituaties, met bijzondere aandacht voor de Gazastrook.

Bijzondere vermelding verdient een casus van een journalist uit de Democratische Republiek Congo die lang vastzat, maar doordat zijn rechtszaak keer op keer werd uitgesteld geen duidelijkheid kreeg over zijn detentie. Een groep ambassades in de DRC, waaronder Nederland, deden hun best om rechtszaken bij te wonen en voerden stille diplomatie. Door samenwerking met NGO's uit het *Consultative Network* van de MFC bleven de landen op de hoogte van de ontwikkelingen. Toen stille diplomatie niet de gewenste resultaten opleverde, is gekozen om over te gaan tot een gezamenlijke publieke verklaring. Kort daarop werd de betreffende journalist vrijgelaten. Het is waarschijnlijk dat de aanhoudende diplomatieke aandacht voor deze zaak een bijdrage heeft geleverd aan zijn vrijlating.

Voor de bescherming van journalisten bleef Nederland tot slot nauw samenwerken met UNESCO, de VN-organisatie die mandaathouder is van vrijheid van meningsuiting. Nederland steunt in UNESCO-verband verschillende programma's die zich richten op het bevorderen van mediavrijheid en de veiligheid van journalisten. In 2024

[16] FOC-TFIIO Blueprint on Information Integrity

[17] Media Freedom Coalition Executive Group Statement on journalists in conflict situations, delivered at the United Nations Human Rights Council

doneerde Nederland voor het eerst ook aan het *Global Media Defence Fund*.

Thema 5: Mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke ruimte

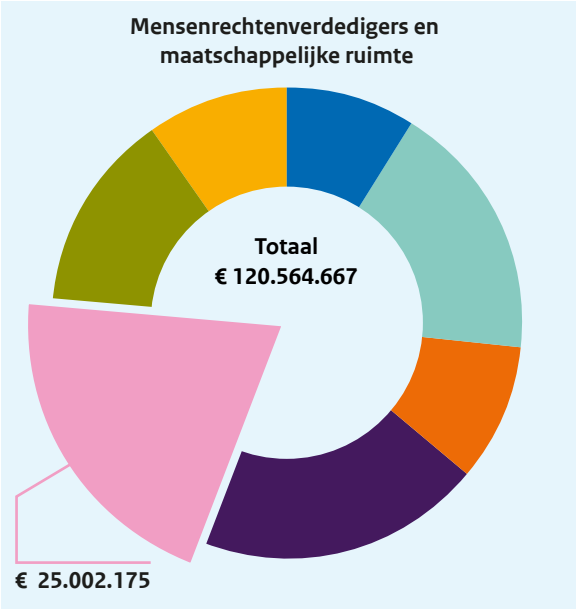

Mensenrechtenverdedigers zijn de ruggengraat van de bescherming en bevordering van mensenrechten. Het is belangrijk dat ze hun werk veilig en effectief kunnen uitvoeren. Nederland ondersteunt mensenrechtenverdedigers door capaciteitsopbouw van lokale organisaties, participatie bij besluitvormingsprocessen, toegang tot multilaterale fora, en bescherming in geval van nood.
Het *Shelter City* programma heeft in 2024 30 ernstig bedreigde mensenrechtenverdedigers drie maanden in Nederland te laten verblijven. Door dit programma krijgen mensenrechtenverdedigers de mogelijkheid om veilig op adem te komen. Daarna keren ze met nieuwe energie, kennis en contacten weer terug naar eigen land.

In 2024 was Nederland één van de grootste donoren van CIVICUS, een organisatie die zich door middel van onderzoek en pleitbezorging inzet voor een sterk maatschappelijk middenveld en een open maatschappelijke ruimte wereldwijd. In samenwerking met Nederlandse ambassades organiseert CIVICUS zogeheten *Diplomats & Defenders Dialogues* voor diplomaten op ambassades en lokale mensenrechtenverdedigers om kennis uit te wisselen en zo de gezamenlijke inzet op de bescherming van mensenrechtenverdedigers en de maatschappelijke ruimte te versterken. Het afgelopen jaar vonden deze dialogen plaats in Malawi, Mozambique, Zambia, Costa Rica, Nicaragua en Peru.

Via het *Safety for Voices*-programma (2023-2027), gefinancierd uit het centrale Mensenrechtenfonds, steunde Nederland in 2024 naast journalisten en mediawerkers ook vele honderden mensenrechtenverdedigers wereldwijd.
De *Safety for Voices*-organisaties stonden Indiase mensenrechtenverdedigers juridisch bij tijdens rechtszaken die werden aangespannen met het oogmerk hen te intimideren en zij brachten mensenrechtenverdedigers uit Soedan in veiligheid via beveiligde *safe houses*.
Vrouwelijke mensenrechtenverdedigers in Myanmar

Genomineerde mensenrechtenverdedigers voor de Mensenrechtentulp 2024 ***Foto: Newton da Costa***

kregen hulp bij het opzetten van *Virtual Pritvate Networks* (VPN's) om hun werk ook tijdens internet blokkades veilig voort te zetten. Digitale veiligheid heeft binnen het *Safety for Voices* programma een centrale plek, omdat dreigingen tegen mensenrechtenverdedigers steeds vaker in het digitale domein plaatsvinden. Ook is er aandacht voor psychosociale ondersteuning ter bevordering van de mentale weerbaarheid van mensenrechtenverdedigers.

Via het decentrale Mensenrechtenfonds (gedelegeerde financiële middelen voor ambassades) steunt Nederland mensen, maatschappelijke organisaties en structuren die zich inzetten voor mensenrechten, ook in complexe contexten. Via een project met het *United Nations Development Programme* (UNDP), waaraan Nederland via de post in Ramallah een bijdrage leverde, hebben Palestijnse organisaties mensenrechtenschendingen in de Palestijnse Gebieden gemonitord en daarover gerapporteerd. Ook boden enkele van de organisaties juridische bijstand aan slachtoffers. Daarnaast steunde Nederland in 2024 de Palestijnse mensenrechtencommissie (*Independent Commission for Human Rights*). Deze commissie fungeert als ombudsman in de Palestijnse Gebieden en monitort schendingen. In Israël kon Nederland onder meer resultaten boeken binnen een project, geleid door *HaMoked Center for the Defence of the Individual*, dat zich toespitste op de rechten van Palestijnen in Israëlische detentie. Als gevolg van petities die zij indienden, werd een informatiecentrum opgezet, die Gazaanse families in staat stelde om informatie te verzamelen over waar hun naaste zich in detentie bevond. Daarnaast resulteerden door HaMoked ingediende petities in verbetering van de omstandigheden van duizenden gevangenen, waaronder betere toegang tot kleding, hygiëne, voedsel en medische verzorging.

In Georgië kreeg Nederlandse steun aan media en mensenrechtenorganisaties door krimpende ruimte voor het maatschappelijk middenveld in 2024 een urgenter karakter. Zo steunde de Nederlandse ambassade organisaties die zich inzetten voor de voorziening van onafhankelijke berichtgeving aan de Armeense minderheid in Georgië (die hoofdzakelijk afhankelijk is van Russischtalige nieuwsbronnen), rechtsbescherming van gearresteerde demonstranten, en fysieke bescherming van journalisten. In Belarus steunde Nederland het *International Platform for Accountability* (IAPB) dat mensenrechtenschendingen tegen journalisten, mensenrechtenverdedigers, oppositiepolitici en burgers door het regime sinds 2020 registreert en onderzoekt.

Nederland zet zich ook diplomatiek in voor mensenrechtenverdedigers, bijvoorbeeld door zowel openbaar als achter gesloten deuren aandacht te vragen voor hun zaak wanneer zij worden vervolgd. In repressieve contexten vraagt Nederland aandacht voor mensenrechten door middel van rechtszaakwaarneming door diplomaten. Zo waren Nederlandse diplomaten in Rusland onder meer aanwezig bij de rechtszaken tegen de advocaten van Alexei Navalny, tegen verkiezingswaarnemer Grigory Melkonyants van de organisatie Golos, en bij de zaak tegen vier journalisten die veroordeeld zijn voor extremisme door betrokkenheid bij de organisatie van Navalny. De zichtbare aanwezigheid vergroot de druk op de Russische overheid en wordt door politieke gevangenen, advocaten en andere mensenrechtenverdedigers als morele steun ervaren.

Mensenrechtentulp

Zoals al blijkt uit veel van de bovengenoemde voorbeelden wordt het werk voor het beschermen en bevorderen van mensenrechten vaak gedaan door lokale organisaties en individuen die zich hier hard voor maken, vaak in moeilijke omstandigheden. Sinds 2008 reikt Nederland de Mensenrechtentulp uit: een nationale prijs om mensenrechtenverdedigers te steunen en hun belangrijke en vaak moedige inzet voor het voetlicht te brengen. In 2024 werden er 24 ambassadetulpen uitgereikt aan lokale mensenrechtenverdedigers in Europa, Azië, Afrika en Latijns-Amerika. Vijf ambassades werden geselecteerd om hun lokale winnaar voor te dragen voor de centrale Mensenrechtentulp. In december 2024 kwamen deze vijf genomineerden naar Nederland om de uitreiking van de centrale Mensenrechtentulp bij te wonen. Ook volgden de genomineerden een trainingsprogramma gericht op nieuwe uitdagingen in het werk van mensenrechtenverdedigers, zoals het omgaan met desinformatie. Op 12 december reikte minister Veldkamp de Mensenrechtentulp uit aan *Community Peacemaker Teams*, een mensenrechtenorganisatie uit de Koerdische Autonome Regio in Irak. Deze organisatie ondersteunt burgers in conflictgebieden en werkt samen met lokale gemeenschappen die getroffen worden door geweld, onrecht of onderdrukking.

Resultaatgebied 2: Inclusieve wetgeving, beleid, normen en *practices* ter bevordering van een sterke democratische rechtsstaat

Inleiding

Het jaar 2024 is omschreven als een 'super verkiezingsjaar'[18], waarin miljarden mensen verspreid over de hele wereld naar de stembus gingen. Het bevorderen van het democratisch proces en mensenrechten gaan hand in hand en samen met partners zet Nederland zich in om democratische processen wereldwijd duurzaam te bevorderen. Zoals is toegezegd in de Kamerbrief in reactie op motie Boswijk c.s. over onderzoek doen naar de opzet van een democratie-fonds[19] wordt in dit hoofdstuk aan de hand van een aantal voorbeelden een overzicht gegeven van de brede inzet op wereldwijde democratische processen vanuit verschillende instrumenten.

Summit for Democracy

Na twee eerdere succesvolle *Summits for Democracy* in 2022 en 2023 (waar Nederland medeorganisator was), organiseerde Zuid-Korea in maart 2024 de derde editie. Focus van de Nederlandse inzet was net als in voorgaande jaren het belang van mediavrijheid, vrijheid van meningsuiting en toegang tot informatie als essentiële voorwaarden voor een gezonde democratie. Na *keynote* speeches door o.m. voormalig *Secretary of State* Blinken van de Verenigde Staten, lichtte Nederland toe hoe belangrijk het is dat technologieën zoals het internet en artificiële intelligentie (AI) worden beheerd in samenwerking met alle belanghebbenden, ook bedrijven, NGO's en de technische gemeenschap. Dit biedt tegenwicht tegen het autoritaire model van online repressie en censuur en zorgt ervoor dat technologie een waardevolle bijdrage levert aan democratische samenlevingen.

Daarnaast lanceerde Nederland op de top een diplomatiek initiatief[20] over het belang van informatie integriteit rondom verkiezingen, omdat toegang tot informatie essentieel is voor het democratisch debat. In de resulterende verklaring worden staten opgeroepen het open, vrije internet en pluriforme media te beschermen in de periode rondom verkiezingen. Verder riepen ondertekenaars grote platforms en technologiebedrijven op om ook hun verantwoordelijkheid te nemen, bijvoorbeeld door transparantie te geven over de verspreiding van desinformatie. Binnen de *Freedom Online Coalition* en in andere gremia is deze oproep met bedrijven besproken.

Shiraka

Voor het Midden-Oosten en Noord-Afrika is het Shiraka fonds het belangrijkste Nederlandse financieringsinstrument voor het versterken van rechtstaat en democratie. Shiraka programma's zijn bedoeld om democratisch burgerschap te versterken en kennisuitwisseling en capaciteitsopbouw te faciliteren. Op deze manier draagt Nederland bij aan de duurzame ontwikkeling van de rechtstaat, democratie en stabiliteit in de doelregio.

In Erbil, in de Koerdische Autonome regio in Irak, heeft Nederland samen met lokale partner WADI via Shiraka bijgedragen aan een nieuw begrip van actief burgerschap ter bevordering van democratische principes in de regio. Hiervoor zijn maatschappelijke organisaties, lokale gemeenten, universiteitsstudenten, scholen, religieuze gemeenschappen, etnische groepen, journalisten en mensenrechtenverdedigers samengebracht met als doel om uitvoerbare en reproduceerbare "modules" te creëren met actief burgerschap als kern. Modules over milieu, volksgezondheid, media en de betrokkenheid van studenten zijn gekozen als katalysatoronderwerpen om kennis over actief burgerschap te versterken.

[18] The world elects: Assessing the super election year 2024 | Heinrich Böll Stiftung
[19] Kamerstuk 36600-V, nr. 7
[20] Joint Statement on Information Integrity Online and Elections - Freedom Online Coalition

Deelnemers aan het Shiraka Female Judges Programme ter gelegenheid van International Women's Day.

Via Shiraka blijft Nederland hiernaast een meerjarig programma voor vrouwelijke rechters in Noord-Afrika en het Midden-Oosten ondersteunen. Doel is kennisuitwisseling, netwerkopbouw en ontwikkeling op het gebied van leiderschap voor deelnemende vrouwelijke rechters. In Egypte werden zij bijvoorbeeld getraind op de internationale vereisten die gelden voor strafzaken, familiezaken en geweld tegen vrouwen. Hiermee wordt ook de toegang tot het recht voor vrouwen vergroot.

Naast rechters, richt Nederland zich ook op het versterken van (onafhankelijke) nationale mensenrechtenorganen. Zo ondersteunt Nederland de Oman *Human Rights Commission* om hun organisatiestructuur te versterken en een onafhankelijkere positie binnen de overheid te bewerkstelligen. Ook is in trainingen aandacht besteed aan burgerparticipatie en integratie van mensenrechtenprincipes in wetshandhaving, om zo mensenrechten en democratische waarden sterker te verankeren in Oman.

Matra

Met het Matra-fonds steunt Nederland de rechtstaat en democratie in kandidaat-lidstaten van de EU en in landen van het Oostelijk Partnerschap. Het helpt de kandidaat-lidstaten in het voldoen aan de Kopenhagencriteria en steunt in de gehele Matra-regio het maatschappelijk middenveld om hen weerbaarder te maken.

Op basis van de evaluatie van het fonds in 2024[21] is de inzet verder aangescherpt zodat de middelen zo effectief mogelijk ingezet worden, bijvoorbeeld door effectiever te zijn met minder geld door middel van *European Delegated Cooperation*. Het *Vetting and Justice Reform in the Republic of Moldova* project is hier een voorbeeld van. Met dit project helpt Nederland Moldavië te voldoen aan de EU-toetredingseisen op het gebied van rechtsstatelijkheid. Het project steunt de commissie in Moldavië die de rechterlijke macht van het land beoordeelt op corruptie-gevoeligheid.

Daarnaast wordt Matra waar mogelijk flexibel ingericht zodat er snel gereageerd kan worden op politieke ontwikkelingen. Hierdoor kon Nederland in december 2024 in Georgië een NGO-netwerk steunen dat vrijwillige juridische bijstand verleent en dat bewijzen verzamelt tijdens de demonstraties in het land. Ook werd een organisatie in het land gesteund die journalisten voorziet van beschermende middelen en apparatuur. Een Matra-project in Albanië versterkte de rol van het maatschappelijk middenveld in het verkiezingsproces. Hierdoor konden deelnemende organisaties voorstellen voorbereiden voor hervormingen van het kiesrecht in Albanië om zo het verkiezingsproces te verbeteren.

Partnerschappen voor de bevordering van het democratische proces

Als onderdeel van het partnerschap met Nederland, organiseerde het International *Institute for Democracy and Electoral Assistance* (International IDEA) met *de Intergovernmental Authority on Development* (IGAD) van 29 tot en met 31 oktober 2024 de derde *Annual Retreat* van de speciale gezanten en hoge vertegenwoordigers van de Afrikaanse regionale economische gemeenschappen (REC's) in Nairobi, Kenia. Bij de bijeenkomst werd een constructieve dialoog gevoerd over trends en uitdagingen op het terrein van democratisch bestuur in Afrika en hoe regionale organisaties hun reacties kunnen vormgeven op ongrondwettelijke regeringswisselingen en complexe constitutionele overgangen.

Ook steunde Nederland in 2024 het *Netherlands Institute for Multiparty Democracy* (NIMD) met het *Power of Dialogue* programma (2021-2025) in vijftien landen en het *LEAP4PEACE* programma (2021-2025) in drie landen. Als onderdeel van dit partnerschap heeft het NIMD technische en inhoudelijke ondersteuning geboden bij de totstandkoming van het eerste Nationale Actieplan (NAP) 1325 voor *Women, Peace and Security* in Colombia. Dit actieplan bevat concrete maatregelen voor de participatie en bescherming van vrouwen in vredes- en veiligheidsprocessen met versterkte betrokkenheid van lokale vrouwenorganisaties. NIMD ondersteunde een brede maatschappelijke consultatie met meer dan 1500 vrouwen uit diverse bevolkingsgroepen, waaronder jonge vrouwen en vrouwelijke parlementariërs.

[21] Kamerstuk 36 600-V, nr. 6.

Een van de zittingen van de commissie van het Vetting and Justice Reform Project in Moldavië. ***Foto: Ion Ples / OwnMedia***

In negen landen in Afrika en het Midden-Oosten is het door Nederland gefinancierde programma *She Leads* (2021-2025) actief. In dit programma wordt ingezet op de participatie van meisjes en jonge vrouwen in politieke besluitvorming voor inclusieve wetgeving. Meisjes en jonge vrouwen krijgen de kans om deel te nemen aan lokale en nationale adviesraden, er wordt samengewerkt met religieuze leiders in kleine gemeenschappen en er worden trainingen gegeven op het gebied van belangenbehartiging aan lokale organisaties geleid door meisjes en jonge vrouwen. *She Leads* droeg in Sierra Leone bij aan een toename van het aantal vrouwen in de politiek. Door de inzet van deze vrouwelijke politici, werd in 2024 een wetsvoorstel aangenomen waarmee kindhuwelijken in het land verboden zijn.

Resultaatgebied 3: Versterkte multilaterale instellingen

Inleiding

Een inclusief en effectief multilateraal stelsel is van groot belang om, wereldwijd, fundamentele principes zoals de universaliteit van mensenrechten en rechtstaat te bevorderen en te beschermen. In tijden van geopolitieke onrust investeerde Nederland in sterke partnerschappen en het dichten van de vertrouwenskloof met landen in het mondiale zuiden. Nederland organiseerde bijvoorbeeld regionale dialogen in Afrika, Azië en Zuid-Amerika met verschillende *stakeholders* uit deze regio's om de inzet in VN-onderhandelingen over digitale technologieën, zoals de *Global Digital Compact*, gezamenlijk voor te bespreken.

Ook kan Nederland voortbouwen op het in de afgelopen decennia opgebouwde herkenbare profiel op mensenrechten binnen de Verenigde Naties. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de verkiezing van de Nederlandse kandidaat als lid van het Comité voor de uitbanning van discriminatie van vrouwen (CEDAW). Voor de termijn van 2025-2028 is zij verkozen met 67,5% van alle stemmen. Dit sterke resultaat is een reflectie van het goede CV van de kandidaat, goede bilaterale relaties met stemgerechtigde landen, maar ook de sterke Nederlandse reputatie ten aanzien van mensenrechtendossiers.

VN Mensenrechtenraad (MRR)

Per 1 januari 2024 werd Nederland opnieuw lid van de VN Mensenrechtenraad, voor een periode van drie jaar (2024-2026). Als een van de 47 leden heeft Nederland stemrecht en zet het zich in voor de Nederlandse mensenrechtenprioriteiten conform de inzetbrief voor het MRR-lidmaatschap.[22] Het Nederlands maatschappelijk middenveld wordt tijdens de Nederlandse lidmaatschapsperiode van de Mensenrechtenraad betrokken als strategische partner. Voor elke sessie van de Mensenrechtenraad is in 2024 op ministerieel en hoogambtelijk niveau gesproken over de Nederlandse inzet met het Breed Mensenrechtenoverleg (BMO), een samenwerkingsverband van in Nederland gevestigde mensenrechten- en ontwikkelingsorganisaties.

SG van de VN António Guterres spreekt de Mensenrechtenraad toe tijdens de juni zitting.

In 2024 behaalde Nederland goede resultaten t.a.v. zowel thematische- als landenresoluties in de Mensenrechtenraad. Zo werd de door Nederland in juni ingediende resolutie over vrijheid van meningsuiting met consensus aangenomen. Andere thematische resoluties met actieve Nederlandse betrokkenheid waren o.a. de aangenomen resolutie over gelijkwaardige en publieke participatie (waarbij Nederland in de kerngroep zat) evenals meerdere gender-gerelateerde resoluties over thema's als het tegengaan van discriminatie tegen vrouwen en meisjes (DAWG), door technologie gefaciliteerd gender-gerelateerd geweld (TFGBV), tienerzwangerschappen, en HIV/AIDS.

De VN Mensenrechtenraad is ook van groot belang voor het agenderen van landensituaties waar zich ernstige

[22] Kamerbrief Nederlandse inzet Mensenrechtenraad 2024-2026 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

mensenrechtenschendingen voordoen. Nederland speelde hierin een belangrijke rol. Zo diende Nederland samen met een regio-overschrijdende kerngroep van Frankrijk, Duitsland, Qatar, Turkije, de VS en het VK twee resoluties over Syrië in, die onder andere hebben gezorgd voor de verlenging van het mandaat van het onderzoeksmechanisme voor Syrië, de zgn. *Commission of Inquiry.*[23]

Tevens droeg Nederland actief bij aan het verlengen van het mandaat van de Speciaal Rapporteur en de *Fact Finding Mission* voor Iran via diplomatieke inspanningen, waaronder actief contact met andere leden van de Mensenrechtenraad. Deze inspanningen hebben bijgedragen aan de aanname van de resolutie die deze twee mandaten verlengt met een goed stemresultaat. De *Fact Finding Mission*, opgericht in 2022, onderzoekt mensenrechtenschendingen gepleegd in de context van de *'woman, life, freedom'*-beweging. De Speciaal Rapporteur monitort en rapporteert over de mensenrechtensituatie in Iran en speelt een belangrijke rol om deze schendingen te agenderen.

Ook de *Fact Finding Mission* voor Soedan werd met een jaar verlengd dankzij Nederlandse diplomatieke inspanningen. Dit mechanisme werd in 2023 ingesteld en onderzoekt mensenrechtenschendingen die tijdens de burgeroorlog worden en zijn gepleegd. Hiernaast zette Nederland zich, als onderdeel van een EU26 kerngroep (exclusief Hongarije), actief en met succes in voor het verlengen van het mandaat van de Speciaal Rapporteur over de mensenrechtensituatie in Rusland.

Andere landensituaties waarop Nederland actieve inzet heeft gepleegd via resolutieonderhandelingen en verklaringen zijn onder andere Afghanistan, Myanmar, Oekraïne, Israël en de Palestijnse Gebieden en Venezuela.

Universal Periodic Review

Drie keer per jaar houdt de VN Mensenrechtenraad de zogenaamde *Universal Periodic Review* (UPR) sessies, waarbij per keer ongeveer 14 landen een 'mensenrechtenexamen' afleggen waarin zij aanbevelingen krijgen van andere landen om hun mensenrechtensituatie te verbeteren. Conform het Nederlandse beleid om bij elk land een interventie uit te spreken en daarbij minstens twee aanbevelingen te doen, gaf Nederland in 2024 90 aanbevelingen aan de 42 landen die op de agenda stonden. In 2024 waren dit onder andere landen als Noorwegen en Nieuw-Zeeland, maar ook Afghanistan, Ethiopië, Jemen, Nigeria, Nicaragua, Noord-Korea en China.

De Nederlandse aanbevelingen zijn deels gebaseerd op de eigen thematische mensenrechtenprioriteiten en deels op onderwerpen die voor het betreffende land urgent zijn. Zo deed Nederland aan Afghanistan een aanbeveling op het gebied van vrouwenrechten, aan Jemen over het werk van maatschappelijke organisaties, en aan Ethiopië op het gebied van vrijheid van meningsuiting en het werk van journalisten. In Nigeria werd de verslechterde positie van religieuze minderheden opgebracht. In het geval van China heeft Nederland de duidelijke zorgen over de situaties in Xinjiang en Tibet opgebracht, en opgeroepen om intimidatie van journalisten te stoppen en discriminatie op basis van seksuele oriëntatie en genderidentiteit te verbieden.

Gedurende het jaar worden de aanbevelingen gebruikt in gesprekken met de autoriteiten over mensenrechten. Een Nederlandse aanbeveling die in 2023 door de Colombiaanse regering werd aangenomen leidde tot opvolging in 2024. De ambassade in Bogota ondersteunde via het decentrale Mensenrechtenfonds een project om het Colombiaanse Ministerie van Binnenlandse Zaken te ondersteunen bij het hervormen van het nationale beschermingsmechanisme voor mensenrechtenverdedigers en het versterken van de afdeling mensenrechten op het Ministerie.

Nederlandse UPR aanbevelingen in 2024

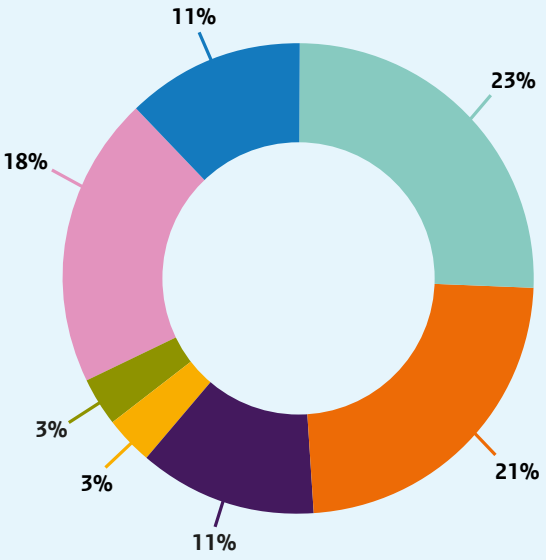

[23] Meer hierover in het hoofdstuk bij Resultaatgebied 4.

Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN)

In de Derde Commissie van de AVVN, waar mensenrechtenthema's worden behandeld, zorgde Nederland samen met Frankrijk voor de aanname van de tweejaarlijkse resolutie over het tegengaan van geweld tegen vrouwen en meisjes. Met 170 voorstemmen sprak de internationale gemeenschap zich sterk uit. De nadruk van de tekst lag deze keer op het tegengaan van geweld tegen vrouwen en meisjes in het digitale domein. Nederland sprak zich in de Derde Commissie verder uit over de mensenrechtensituatie in China, en ondertekende een gezamenlijke verklaring van 15 landen over de situaties in Tibet en Xinjiang, n.a.v. het mensenrechtenrapport van het Kantoor van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten uit 2022.[24] De verklaring dringt er bij China op aan om alle VN-aanbevelingen over mensenrechten in het land te implementeren en vrije toegang tot beide gebieden te faciliteren om de mensenrechtensituatie te monitoren.

In de AVVN was veel aandacht voor het conflict tussen Israël en Hamas. In 2024 heeft Nederland consequent in multilaterale gremia alle partijen opgeroepen om zich te houden aan internationaalrechtelijke verplichtingen, inclusief in de AVVN. De strijdende partijen, Israël en Hamas, dienen burgers te ontzien en te beschermen. Nederland heeft tijdens een spoedsessie van de AVVN op 11 december 2024 voor een resolutie gestemd die niet alleen oproept tot een onmiddellijk, onvoorwaardelijk en permanent staakt-het-vuren in de Gazastrook, maar ook het belang benadrukt van het naleven van het internationaal recht door beide partijen en de Secretaris-Generaal van de VN verzoekt om voorstellen te doen over de manier waarop *accountability* kan worden bevorderd in het conflict. De Nederlandse stemverklaring bij deze stemming ging in op het specifieke belang van *accountability* voor internationale misdrijven en andere schendingen van internationaal recht.

Het beschermen van mensenrechten in de context van de razendsnelle opkomst van artificiële intelligentie (AI) nam ook in de AVVN een belangrijke plaats in. Nederland maakte zich als lid van de *core group* van de eerste AI-resolutie[25] ooit in de AVVN hard voor het verankeren van mensenrechten bij de ontwikkeling en toepassing van AI. Tijdens de ministeriële week van de AVVN (de "*high-level week*") in September 2024 organiseerde Nederland, samen met gelijkgezinde landen van de *Freedom Online Coalition*, een ministeriele bijeenkomst over hetzelfde thema. Zo biedt Nederland in coalitieverband tegenwicht aan pogingen van autoritaire staten om nieuwe normen voor AI in te vullen. In zijn openingsspeech lichtte minister Veldkamp toe hoe AI zowel voor voorspoed als rampspoed kan zorgen en mensenrechten daarom centraal moeten staan bij de ontwikkeling en het gebruik van deze technologie.

Benelux anti-reprisal strategie

In Benelux-verband sprak Nederland zich uit over represailles tegen mensenrechtenverdedigers als gevolg van hun interactie met de VN. Represailles, zoals intimidatie, arbitraire detentie of reisbeperkingen, zijn bedoeld om toekomstige deelname van mensenrechtenverdedigers

Minister Veldkamp met sprekers uit het maatschappelijk middenveld tijdens de AVVN bijeenkomst over AI. ***Foto: Erin O' Brien***

[24] Joint statement on the human rights situation in Xinjiang and Tibet

[25] A/RES/78/265: Seizing the opportunities of safe, secure and trustworthy artificial intelligence systems for sustainable development

in de VN te ontmoedigen. Daarom hebben Benelux-landen al enkele jaren geleden afgesproken zich in VN-fora consistent uit te spreken over deze vorm van intimidatie. In 2024 richtte Nederland zich op zes zaken van individuele mensenrechtenverdedigers en mensenrechtenorganisaties, in nauwe afstemming met families en organisaties van de betrokken individuen. Deze zaken werden genoemd in publieke verklaringen in de Mensenrechtenraad, de Derde Commissie van de Algemene Vergadering van de VN, en in de mensenrechtenwerkgroep van de EU. Daarnaast deden Nederlandse diplomaten pogingen om via bilaterale wegen invloed uit te oefenen op deze zaken.

De inzet voor deze individuele gevallen is vaak langdurig, bijvoorbeeld in het geval van de Chinese mensenrechtenverdediger mevrouw Li, wier zaak in 2024 onderdeel was van de Benelux-strategie. Nederlandse diplomaten hebben zich naast publieke verklaringen in multilaterale fora de afgelopen jaren actief ingezet op haar vrijlating via o.a. *notes verbales*, het bijwonen van rechtszaken, het monitoren van de situatie, en het aanbieden van de Nederlandse Ambassadetulp. Op 3 augustus 2024 is mevrouw Li vrijgelaten uit arbitraire detentie na 3 jaar en 8 maanden. Uit vergelijkbare gevallen blijkt dat gerichte diplomatieke inspanning positief kan bijdragen aan de omstandigheden van mensenrechtenverdedigers, met name tijdens hun gevangenschap.

Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten (OHCHR)

In 2024 kampte de VN Mensenrechtenpijler wederom met een tekort aan middelen, mede als gevolg van de liquiditeitscrisis binnen de VN en teruglopende vrijwillige bijdragen. Dit heeft tot gevolg dat door de VN Mensenrechtenraad ingestelde mandaten regelmatig vertraging oplopen bij de start vanwege gebrek aan financiering. Zo kon de nieuwe *Fact-Finding* Missie voor Sudan aanvankelijk niet aan de slag vanwege gebrek aan financiële middelen. Nederland steunt OHCHR in Genève in het verkrijgen van aanvullende financiering uit het reguliere VN-budget door hierop in te zetten in onderhandelingen in de AVVN. Daarnaast continueerde Nederland de eigen financiële steun aan de OHCHR met EUR 8,65 miljoen.

Hiervan was EUR 5 miljoen ongeoormerkte steun en EUR 3,65 miljoen licht geoormerkt voor onderwerpen als vrijheid van religie en levensovertuiging, gelijke rechten voor lhbtiq+-personen, *Special Procedures* en minimaal EUR 1 miljoen per jaar voor het onderzoek naar mensenrechtenschendingen en het bevorderen van *accountability*. Daarnaast steunde Nederland, veelal via ambassades, ook direct programma's van OHCHR in onder andere Burkina Faso, Colombia, DRC, Egypte, Jemen, Oekraïne, Palestijnse Gebieden, Senegal, Tunesië en Venezuela. De totale bijdrage van Nederland in 2024 was USD 14,45 miljoen.[26] In 2024 ontving het OHCHR kantoor in de Palestijnse Gebieden een extra bijdrage van USD 1 miljoen in 2024 voor monitoring en onderzoek naar mogelijke mensenrechtenschendingen, ook in 2025 ontvangt dit kantoor een bijdrage van ruim USD 1,2 miljoen. De *Human Rights Monitoring Mission* van OHCHR in Oekraïne (HRMMU) ontving EUR 8 miljoen extra voor de periode 2024-2026.

OVSE

Niet alleen in VN-verband, maar ook in regionale organisaties droeg Nederland in 2024 bij aan internationale normstelling op het gebied van mensenrechten. Zo heeft Nederland de verslechterende mensenrechtensituatie in Georgië geagendeerd in de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Samen met 38 landen heeft Nederland het Weens Mechanisme gebruikt om antwoorden van de regering van Georgië te verkrijgen op internationale zorgen over mensenrechtenschendingen en gebruik van geweld tegen vreedzame demonstranten, journalisten en omstanders in het land.

Daarnaast is voor de vierde keer sinds de Russische invasie in Oekraïne in OVSE-verband het Moskou Mechanisme ingeroepen. 45 van de 57 OVSE-landen hebben een expert-missie opgedragen onderzoek te doen naar arbitraire detenties van Oekraïense burgers in Rusland en in door Rusland bezette Oekraïense gebieden.

Raad van Europa

Op 5 september 2024 werd door de Raad van Europa (RvE) het eerste bindende kaderverdrag over AI aangenomen[27], met Nederlandse steun tijdens het onderhandelingsproces. Met dit verdrag, dat ook open staat voor toetreding door landen buiten Europa, leverde de RvE een belangrijke bijdrage aan nieuwe internationale normstelling op dit thema.

In de Raad van Europa was Nederland in 2024 hiernaast voorzitter van het Comité van Partijen van het Verdrag van Istanbul, het verdrag dat beoogt geweld tegen vrouwen en meisjes en huiselijk geweld te voorkomen, te vervolgen en uit te bannen. Als voorzitter richtte Nederland zich onder andere op het proces van toetreding van de Europese Unie tot het verdrag. Om uitwisseling te bevorderen, organiseerde Nederland samen met Oostenrijk en de RvE een evenement over de verschillende internationale en

[26] Zie: Voluntary Contributions 2024
[27] The Framework Convention on Artificial Intelligence - Artificial Intelligence

regionale mechanismen tegen geweld tegen vrouwen tijdens de Mensenrechtenraad in Genève in oktober. Het side-event werd gecosponsord door een regio-overschrijdende groep, inclusief Kazachstan, Mozambique, Mexico, en Thailand.

Themacoalities

Internationale themacoalities, d.w.z. samenwerkingsverbanden van gelijkgezinde landen op bepaalde thematische mensenrechtenprioriteiten, bieden mogelijkheden om kennis te delen en samenwerking te verdiepen en verbreden. Ook met landen uit andere regio's van de wereld, die binnen de VN in andere regionale groepen vallen. Nederland is lid van coalities op het thema vrijheid van religie en levensovertuiging (*International Religious Freedom of Belief Alliance*), mensenrechten online (*Freedom Online Coalition*), mediavrijheid (*Media Freedom Coalition*) en gelijke rechten voor lhbtiq+-personen (*Equal Rights Coalition*). In deze samenwerkingsverbanden kunnen diplomatieke initiatieven, zoals conferenties en statements, worden ondernomen om aandacht te vestigen op specifieke mensenrechtenschendingen, zoals voorgenomen repressieve wetgeving. Daarnaast helpen de coalities om als gelijkgezinde landen tot gemeenschappelijke posities te komen in de aanloop naar multilaterale processen. In drie coalities speelde Nederland in 2024 een coördinerende rol (bijv. als voorzitter, lid van een stuurgroep of werkgroep) en wordt hieronder uitgebreid ingegaan.

Freedom Online Coalition (FOC)

In 2024 was Nederland voorzitter van de FOC, een samenwerkingsverband van landen uit alle regio's voor het bevorderen van mensenrechten in de context van digitale technologieën. De coalitie groeide onder Nederlands voorzitterschap van 38 naar 42 leden: Kaapverdië, Slovenië, Colombia en Armenië werden lid. Hiermee zijn nog meer regio's vertegenwoordigd, waardoor de FOC in een veranderende wereldorde meer slagkracht kan tonen. Nederland zette zich in voor het integreren van mensenrechten in technische standaarden voor digitale technologieën.[28] Tijdens de FOC-conferentie in Den Haag in oktober 2024, die door meer FOC-leden dan ooit werd bezocht, ruimde Nederland tijd in voor een training voor diplomaten over technische onderwerpen. Het verhoogde kennisniveau verbetert de multilaterale onderhandelingspositie van mensenrechtengezinde landen.

Media Freedom Coalition (MFC)

De MFC is een cross-regionale groep van 51 landen die werkt aan het bevorderen van persvrijheid. Nederland bleef in 2024 lid van de *Executive Group* van de MFC en ondertekende met andere leden van de coalitie verschillende statements, over de zaken van individuele journalisten en overkoepelende thema's, zoals over

Capaciteitsopbouw tijdens de FOC-conferentie in Den Haag. ***Foto: Henri Calderon***

[28] Joint Statement on Technical Standards and Human Rights in the Context of Digital Technologies

de veiligheid van journalisten in conflictsituaties of journalisten die vanuit ballingschap moeten opereren.[29] In de eerste helft van 2024 heeft Nederland ten behoeve van deze coalitie een onderzoek laten uitvoeren naar de noodzaak en haalbaarheid van een mogelijke onderzoeks-*taskforce* die kan assisteren bij onderzoek in gevallen van moorden op journalisten. Dit onderzoek is in juni 2024 openbaar gemaakt.[30] Het onderzoekt adviseert positief tot het oprichten van een dergelijke taskforce. Het kabinet onderstreept het belang van *accountability* voor gedode journalisten en onderzoekt op welke manier opvolging gegeven kan worden aan het rapport, daarbij ook kijkend naar mogelijke samenhang met andere (VN) mechanismen.

Equal Rights Coalition (ERC)
De ERC is het samenwerkingsverband dat is gericht op de bescherming van de rechten van lhbtiq+-personen. Er zijn 45 landen uit alle regio's lid van de coalitie, waaraan ook een wereldwijd netwerk van NGO's verbonden is. Binnen de ERC wordt onder andere gewerkt aan het coördineren van diplomatieke acties op landenniveau. Zo stond de voorgenomen wetgeving in Georgië meermaals op de agenda van de ERC, en heeft de coalitie zich op Nederlands initiatief uitgesproken toen het pakket aan discriminerende wetten daar werd aangenomen.[31] Bij de tweejaarlijkse ERC-conferentie in Berlijn presenteerde de Nederlandse delegatie een lhbtiq+-*toolkit* voor ambassades van ERC-landen, ontwikkeld door COC Nederland. Nederland nam het initiatief om deze *toolkit* met alle ERC-landen af te stemmen en daarmee het mandaat te verkrijgen om deze *toolkit* op ERC-ambassades wereldwijd uit te rollen. Ook nam Nederland de Amsterdam *Rainbow Dress* mee naar Berlijn waarmee aandacht werd gevraagd voor de strafbaarstelling van homoseksualiteit en/of diverse genderidentiteit. Eind 2024 droeg Nederland het co-voorzitterschap van de internationale diplomatie-werkgroep binnen de ERC, na zes jaar, over aan Chili.

[29] Meer informatie: Statements - Media Freedom Coalition
[30] Research study on an International Investigative Task Force on crimes against journalists
[31] Equal Rights Coalition | Statement by the Equal Rights Coalition on the legislative package on 'family values and protection of minors' in Georgia

Resultaatgebied 4: Versterking van internationale rechtsregels

Bevorderen van de internationale rechtsorde en de strijd tegen straffeloosheid van de meest ernstige misdrijven

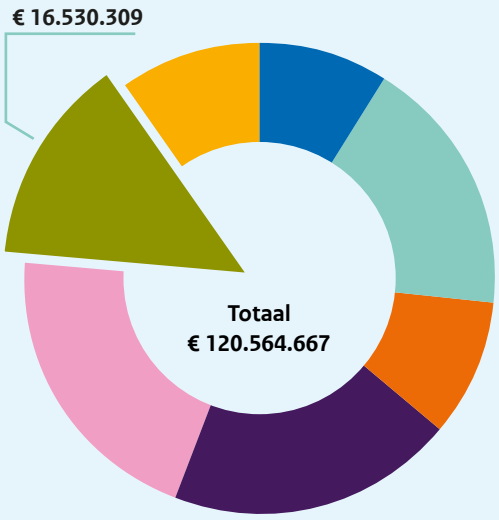

Inleiding

Het versterken van internationale rechtsregels past bij onze reputatie op het gebied van het tegengaan van straffeloosheid, bij het profiel van Den Haag als stad van vrede en recht en bij onze grondwettelijke taak de ontwikkeling van de internationale rechtsorde te bevorderen.

De Nederlandse inzet bestreek verschillende terreinen en trajecten, elk met een eigen dynamiek en tempo. Onderstaand wordt onder andere ingegaan op de Nederlandse inzet ten behoeve van Oekraïne, Syrië, Afghanistan het Internationaal Strafhof, en mensenrechtensancties.

Gerechtigheid voor Oekraïne

Nederland speelt op verzoek van Oekraïne een voortrekkersrol op het verkrijgen van gerechtigheid voor Oekraïne en het tegengaan van straffeloosheid voor de door Rusland begane misdrijven. Een belangrijke mijlpaal vormde de ministeriële *Restoring Justice for Ukraine conference*, gehouden op 2 april 2024 in Den Haag. Deze werd door Nederland samen met Oekraïne en de Europese Commissaris van Justitie georganiseerd. Aan de conferentie namen 55 landen deel alsook vertegenwoordigers van relevante internationale instellingen en, op instigatie van Nederland, het Oekraïens maatschappelijk middenveld. Er werd besloten verdere stappen te zetten op de vier sporen van de *Restoring Justice*-agenda:

1. ***Steun aan nationale opsporing en vervolging van internationale misdrijven door Oekraïne.***

De primaire verantwoordelijkheid voor opsporing en vervolging van internationale misdrijven ligt bij staten, in dit geval dus ook Oekraïne zelf. In 2024 ging de meeste door Nederland geleverde steun direct of indirect naar capaciteitsversterking voor Oekraïne op dit gebied, onder andere via een consortium van Nederlandse NGO's onder leiding van de *International Development Law Organisation* (IDLO), de *International Commission on Missing Persons* (ICMP), *Justice Rapid Response* (JRR) en de Europese Adviesmissie in Oekraïne (EUAM).

2. ***Opsporing en vervolging van internationale misdrijven op internationaal niveau, inclusief het misdrijf agressie.***

Het Internationaal Strafhof (ISH) is de eerstaangewezen internationale instantie om plegers van internationale misdrijven te berechten en heeft ten aanzien van de situatie in Oekraïne zoals bekend onderzoeken lopen over onder andere oorlogsmisdrijven. In 2024 heeft het ISH wederom arrestatiebevelen uitgevaardigd, waaronder voor de voormalig minister van Defensie van Rusland, Sergei Shoigu.

Over het misdrijf agressie, in dit geval van Rusland tegen Oekraïne, heeft het ISH echter geen rechtsmacht. Daarom onderhandelt Nederland als onderdeel van een zogeheten kerngroep van inmiddels 37 landen over het oprichten van een Speciaal Tribunaal voor de Russische agressie tegen Oekraïne (hierna: agressietribunaal) dat de aanstichters kan vervolgen. Deze kerngroep heeft in 2024 behoorlijke voortgang gemaakt in de besprekingen, onder andere ten aanzien van de rechtsbasis. De Raad van Europa heeft zich bereid verklaard om het juridische en institutionele kader op te zetten. Nederland heeft zich onder voorwaarden aangeboden als gastland. Aanklagers uit verschillende

landen werken reeds samen aan bewijsvergaring hiervoor in het *International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression* (ICPA) bij *Eurojust* in Den Haag.

3. Compensatie voor geleden oorlogsschade
Tijdens de conferentie op 2 april 2024 werd het startsein gegeven voor de werkzaamheden van het in Den Haag gevestigde schaderegister voor Oekraïne. Dat register is de eerste stap op weg naar een volwaardig compensatiemechanisme voor de schade van de Russische agressie tegen Oekraïne. De tweede stap is de oprichting van een claimscommissie die de ingediende aanvragen zal gaan beoordelen. Daartoe zijn in 2024 en januari 2025 onder Nederlands voorzitterschap vier consultatierondes gehouden met ongeveer 60 landen. Als resultaat startten in maart 2025 internationale onderhandelingen over een conceptverdragstekst, die in een diplomatieke conferentie moet worden bekrachtigd. Nederland heeft zich onder voorwaarden aangeboden als gastland voor de claimscommissie.

4. Internationaal agenderen en coördineren van accountability-initiatieven.
Als onderdeel van de *Restoring Justice for Ukraine conference* in 2024 werd de eerste ministeriële bijeenkomst gehouden van de door Nederland opgerichte *Dialogue Group*. Dit coördinatiemechanisme brengt het Oekraïens Openbaar Ministerie samen met onder andere de meest betrokken landen, het ISH, EUAM, IDLO, en het Oekraïens maatschappelijk middenveld. Om dit informele coördinatiemechanisme te faciliteren, werd door Nederland in april 2024 een Secretariaat opgericht in Kyyiv. Een tweede ministeriele bijeenkomst van de *Dialogue Group* zal samen met Oekraïne worden georganiseerd in mei 2025.

Gerechtigheid voor de bevolking van Syrië

Net als in voorafgaande jaren zette Nederland zich in 2024 in voor gerechtigheid voor mensenrechtenschendingen begaan door Syrië onder het Assad-regime. Zo heeft Nederland in februari 2024 consultaties georganiseerd met het Syrische maatschappelijk middenveld, in het kader van de zaak aangespannen bij het Internationaal Gerechtshof door Nederland en Canada tegen Syrië voor grove en systematische schendingen van het Verdrag tegen Foltering. Nederland acht het van groot belang om de zienswijze van het maatschappelijk middenveld zo goed mogelijk mee te nemen in deze procedure. Zeker ook na de val van het Assad-regime, want waarheidsvinding en gerechtigheid voor slachtoffers en overlevenden zijn van belang voor verzoening in Syrië.

Daarnaast werd in april 2024 door Nederland – samen met Zwitserland – het Lausanne Platform georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst zijn de VN-bewijzenbank van Syrië (IIIM[32]) en het Syrische maatschappelijk middenveld met elkaar in gesprek gegaan over de voortgang van IIIM op specifieke onderzoekslijnen naar mensenrechten-schendingen. Ook hier tracht Nederland dat de stem

De executive director van het Schaderegister voor Oekraïne spreekt de Restoring Justice for Ukraine conferentie toe.
Foto: Valerie Kuypers en Martijn Beekman

[32] International, Impartial and Independent Mechanism to assist in the investigation and prosecution of persons responsible for the most serious crimes under International Law committed in the Syrian Arab Republic since March 2011.

van het maatschappelijk middenveld zoveel mogelijk wordt vertegenwoordigd in de werkzaamheden van de VN-bewijzenbank.

Daarnaast heeft Nederland in 2024 het IIIM financieel en politiek gesteund zodat bewijsmateriaal verzameld kan blijven worden voor nationale en internationale procedures. Het IIIM heeft hiertoe in 2024 EUR 250.000 ontvangen. Ook is het mandaat van de door de VN-Mensenrechtenraad opgerichte *Commission of Inquiry* (CoI) voor Syrië in 2024 succesvol verlengd. Dit is een resultaat van onder andere de Nederlandse steun en onze deelname aan de kerngroep voor Syrië binnen de Mensenrechtenraad. Met bovengenoemde inzet, die in 2025 wordt voorgezet, wordt ook uitvoering gegeven aan de motie Van Baarle.[33]

De Nederlandse inzet aan Syrië bouwt voort op jarenlange en reeds lopende partnerschappen. Daarbij zijn de middelen beperkt. In dit licht is erop dit moment geen ruimte voor steun aan het *Syrian Observatorium for Human Rights*, zoals verzocht in de motie Piri.[34]

Berechting van IS-strijders

Nederland streeft een leidende rol na in de zoektocht naar gerechtigheid voor slachtoffers van misdrijven begaan door IS en onderzoekt hiervoor ook de optie van een tribunaal. Deze inzet is onder meer uitgedragen richting de Iraakse autoriteiten, bijvoorbeeld tijdens de *high-level week* van de AVVN en in de anti-IS coalitie.

De concrete invulling van deze politieke wens zal in 2025 verder worden uitgewerkt. Hierbij is het van groot belang dat de zienswijzen van slachtoffers en overlevenden naar behoren wordt meegenomen. Zo heeft minister Veldkamp in september 2024 deelgenomen aan een Jezidi-conferentie in het Vredespaleis, waarbij hij in gesprek is gegaan met Jezidi-slachtoffers over de Nederlandse inzet op gerechtigheid voor misdrijven begaan door IS, en de Nederlandse inzet aan de Jezidi-gemeenschap.

Minister Veldkamp bij de Jezidi-Conferentie "Pathways towards Justice and Resilience". ***Foto: Ministerie van Buitenlandse Zaken***

Aansprakelijkstelling Afghanistan

Nederland is van mening dat er ruimschoots en overtuigend bewijs is dat aantoont dat Afghanistan zich op grote schaal schuldig maakt en heeft gemaakt aan mensenrechtenschendingen jegens Afghaanse vrouwen en meisjes, in het bijzonder hun recht op toegang tot onderwijs. Daarom heeft Nederland, samen met Duitsland, Canada en Australië, in september 2024 de stap gezet om Afghanistan aansprakelijk te stellen voor grove en systematische schendingen van het Vrouwenverdrag. Het doel van deze aansprakelijkstelling is om Afghanistan, en daarmee het Taliban-regime, ter verantwoording te roepen voor zijn beleid, naleving door Afghanistan van zijn internationale verplichtingen te waarborgen en een duidelijk signaal af te geven dat de rechten van vrouwen en meisjes gerespecteerd moeten worden. Afghanistan is verzocht om in onderhandeling te treden. Dit is een noodzakelijke eerste stap in de geschillenbeslechtingsprocedure onder het Vrouwenverdrag.

Internationale hoven en tribunalen

In lijn met staand beleid en conform de motie Piri c.s.[35] zet Nederland zich in voor de onafhankelijkheid van de internationale hoven en tribunalen en treft Nederland adequate maatregelen die vereist zijn om de beveiliging en bescherming van getuigen te waarborgen op Nederlands grondgebied. Dat volgt ook uit de verschillende Zetelverdragen met desbetreffende hoven en tribunalen.

Internationaal Gerechtshof (IGH)

Nederland heeft Israël met klem opgeroepen tot naleving van de (bindende) voorlopige maatregelen die het Internationaal Gerechtshof (IGH) in 2024 heeft opgelegd in de zaak die Zuid-Afrika heeft aangespannen tegen Israël. Begin 2024 heeft Nederland een zienswijze gegeven in de adviesprocedure voor het IGH ten aanzien van de legaliteit van de bezetting van de Palestijnse Gebieden. Het advies van het IGH is op 19 juli 2024 gepubliceerd. Nederland respecteert de conclusie van het Hof ten aanzien van de onrechtmatigheid van de bezetting en draagt deze actief uit. Nederland heeft een actieve bijdrage geleverd aan het rapport van de SGVN over de implementatie van het advies en pleit in Europees verband om het gesprek over de implementatie van het advies voort te zetten.

In december 2024 heeft Nederland in de AVVN voor de resolutie gestemd waarin het IGH wordt verzocht advies

[33] Kamerstuk 21 501-02, nr. 2995
[34] Kamerstuk 23 432, nr. 547
[35] Kamerstuk 32 735, nr. 394

De minister van Buitenlandse Zaken en Speciaal Vertegenwoordiger Patten met deelnemers aan de conferentie over conflict-gerelateerd seksueel geweld.
Foto: Fred Libochant

uit te brengen over de vraag wat onder internationaal recht de verplichtingen zijn van Israël ten aanzien van de aanwezigheid en activiteiten van de VN, andere internationale organisaties en derde staten in en met betrekking tot de bezette Palestijnse Gebieden. In een stemverklaring heeft Nederland de vaste steun voor het IGH en het internationaal recht herhaald.

Internationaal Strafhof (ISH)
Nederland heeft zich ook dit jaar weer ingezet voor de ratificatie en implementatie van het Statuut van Rome. Mede door deze inzet is Armenië in 2024 partij geworden bij het Statuut en heeft Oekraïne het Statuut geratificeerd, waardoor Oekraïne op 1 januari 2025 de 125e verdragspartij is geworden.

Als gastland van het ISH zet Nederland zich ervoor in het Strafhof onafhankelijk te laten functioneren. De oprichting van het ISH was destijds een belangrijke stap voorwaarts in de ontwikkeling van de internationale rechtsorde en de bescherming van mensenrechten wereldwijd. Nederland is zich terdege bewust van de verschillende risico's waar het Hof, zijn gekozen ambtsdragers en medewerkers en personen die op verschillende wijzen een bijdrage aan de processen leveren, mee worden geconfronteerd, met name na de arrestatiebevelen die werden uitgevaardigd in de context van de Russische inval van Oekraïne en het conflict tussen Israël en Hamas. In 2024 is Nederland daarom op verschillende manieren betrokken geweest bij diverse (veiligheids-)vraagstukken en heeft Nederland zich samen met andere verdragspartijen achter de schermen actief ingezet voor de preventie en mitigatie van mogelijke Amerikaanse sancties tegen het ISH.

In november 2024 heeft de Kamer van Vooronderzoek van het ISH-arrestatiebevelen uitgevaardigd tegen de Israëlische premier Netanyahu, de voormalige minister van Defensie Gallant en Hamasleider Mohammed Diab Ibrahim Al Masri (alias Deif).[36] Nederland leeft zijn verplichtingen onder het Statuut van Rome en de Uitvoeringswet Internationaal Strafhof na, en zal een verzoek tot samenwerking bij ontvangst volgens dit kader in behandeling nemen. Conform de in verband met de arrestatiebevelen aangenomen motie van de leden Van Baarle en Piri[37], heeft Nederland in relevante internationale gremia de oproep gedaan om de bevelen en het beleid van het ISH niet te ondermijnen.

[36] Het arrestatiebevel tegen Al Masri is inmiddels ingetrokken, nu het ISH over voldoende en betrouwbare informatie beschikt waaruit blijkt dat hij is omgekomen.
[37] Kamerstuk 21501-02, nr. 2906

Internationale conferentie over conflict-gerelateerd seksueel geweld

In maart 2024 organiseerde Nederland samen met het kantoor van de Speciaal Vertegenwoordiger voor Seksueel Geweld in Conflicten van de Verenigde Naties, Pramila Patten een internationale conferentie over *accountability* voor conflict-gerelateerd seksueel geweld. De insteek van de conferentie was praktisch en gericht op het uitwisselen van ervaringen en lessen met betrekking tot onderzoek en vervolging. Openbaar aanklagers uit meer dan vijftig landen namen deel. Het was de eerste keer dat zoveel experts bij elkaar kwamen om onderzoek naar en vervolging van conflict-gerelateerd seksueel geweld te verbeteren en te versterken.

EU-mensenrechtensancties

Ook in 2024 bleef Nederland zich in EU-verband via het EU Mensenrechtensanctieregime actief inzetten voor sancties tegen personen en organisaties verantwoordelijk voor ernstige mensenrechtenschendingen. Zo besloot de EU-sancties op te leggen aan personen in relatie tot de plotselinge dood van de Russische oppositieleider Alexei Navalny. Ook verantwoordelijken voor seksueel en gender-gerelateerd geweld in Syrië, Rusland, Haïti, Noord-Korea en door Rusland bezet gebied in Oekraïne werden gesanctioneerd. Met het op de sanctielijst plaatsen van een drietal Hamasbrigades droeg de inzet van het mensenrechtensanctieregime bij aan een duidelijke EU-reactie op het seksuele en gender-gerelateerde geweld van 7 oktober 2023. Ook nam de EU twee sanctiepakketten aan tegen extremistische en gewelddadige kolonisten op de bezette Westelijke Jordaanoever en in Oost-Jeruzalem. Daarnaast is in 2024 de organisatie Tzav 9 gesanctioneerd voor het blokkeren van vrachtwagens met humanitaire hulp naar Gaza. De EU heeft in 2024 een nieuw sanctieregime opgezet gericht op Hamas en de Palestijnse Islamitische Jihad. In totaal zijn er 12 personen en 3 entiteiten op deze sanctielijst geplaatst.

Verdrag van Ljubljana-Den Haag

Het Verdrag van Ljubljana-Den Haag inzake internationale samenwerking bij de opsporing en vervolging van genocide, misdrijven tegen de menselijkheid, oorlogsmisdrijven en andere internationale misdrijven is een multilateraal verdrag dat als doel heeft de nationale opsporing en vervolging van internationale misdrijven te versterken door de samenwerking tussen staten te faciliteren. Nederland is lid van de kopgroep, penvoerder van het verdrag en was gastheer van de ondertekeningsceremonie die op 14 februari 2024 in Den Haag plaatsvond. Inmiddels hebben 40 staten het verdrag ondertekend.

Misdrijven tegen de menselijkheid

Dit najaar heeft Nederland zich binnen de Zesde Commissie van de AVVN actief ingezet voor het behalen van consensus voor het starten van onderhandelingen over een verdrag betreffende misdrijven tegen de menselijkheid. Nederland heeft via de EU en tijdens de onderhandelingen met het gehele VN-lidmaatschap, een belangrijke brugfunctie kunnen vervullen. De resolutie die is aangenomen legt de basis voor een proces met een tijdspad voor verdrags-onderhandelingen. Het is voor het eerst in twintig jaar dat de Zesde Commissie tot een dergelijk besluit is gekomen.

Bijlage: Uitgavenoverzicht

Totaal uitgaven per MR-prioriteit (op basis van Mensenrechtenfonds)

	Uitgaven in euro's
Vrijheid van meningsuiting online en offline	18.616.900
Vrijheid van religie en levensovertuiging	1.561.461
Gelijke rechten voor lhbtiq+-personen	4.727.538
Mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke ruimte	20.436.979
Bevorderen van de internationale rechtsorde en de strijd tegen straffeloosheid van de meest ernstige misdrijven	3.165.099
Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes	8.196.661
Overig	1.420.200
TOTAAL	**58.124.837**

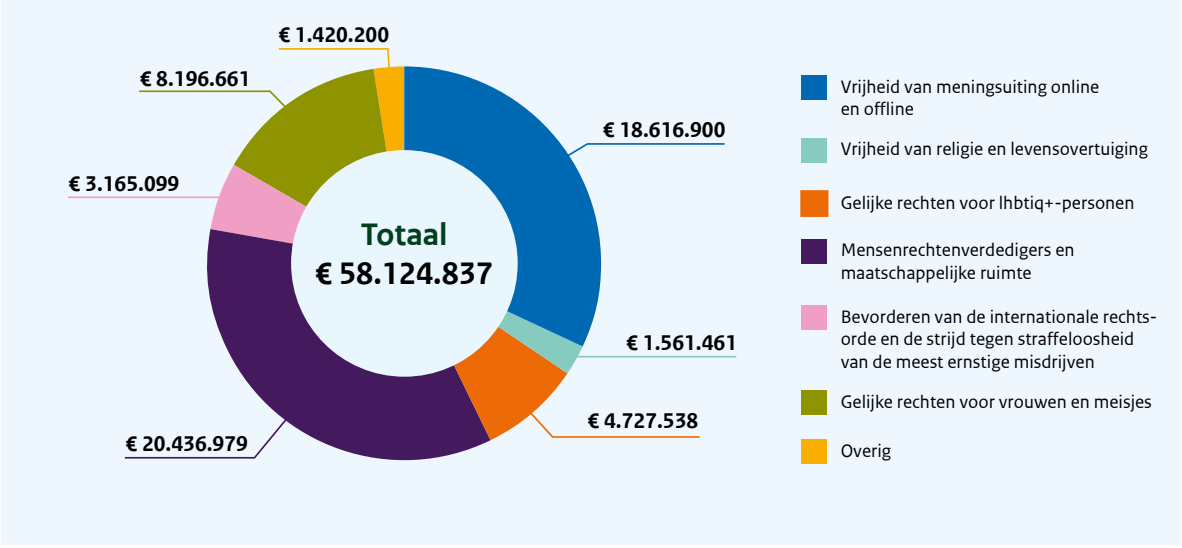

Totaal uitgaven per MR-prioriteit (op basis van overige fondsen)

	Uitgaven in euro's
Vrijheid van meningsuiting online en offline	2.736.837
Vrijheid van religie en levensovertuiging	9.769.939
Gelijke rechten voor lhbtiq+-personen	19.097.214
Mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke ruimte	4.565.196
Bevorderen van de internationale rechtsorde en de strijd tegen straffeloosheid van de meest ernstige misdrijven	13.365.210
Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes	2.715.995
Overig	10.189.440
TOTAAL	**62.439.830**

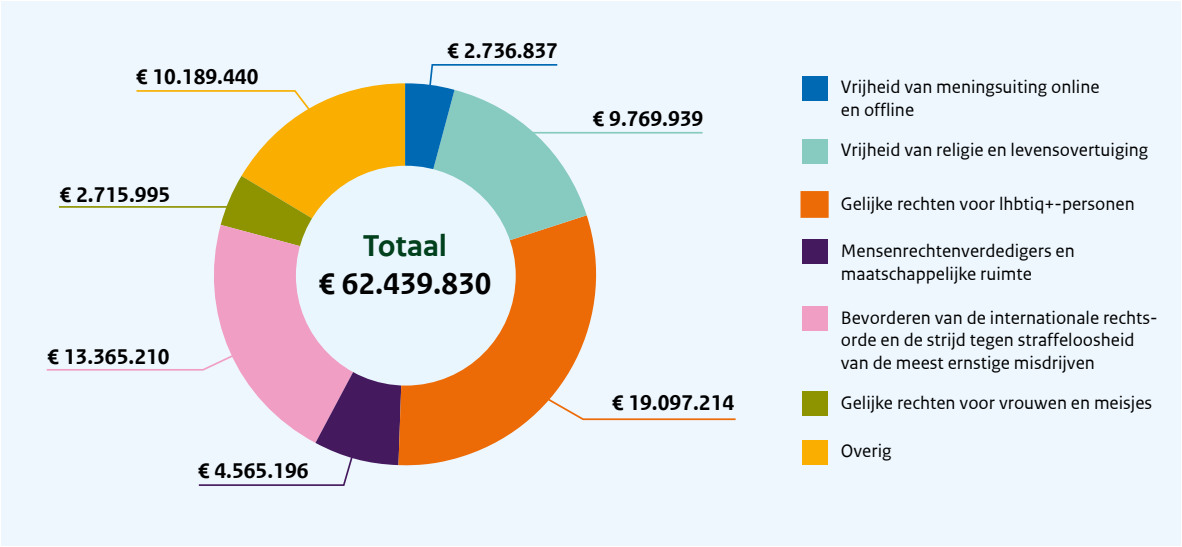

Totaal uitgaven per MR-prioriteit (op basis van centraal gefinancierde uitgaven)

	Uitgaven in euro's
Vrijheid van meningsuiting online en offline	3.963.848
Vrijheid van religie en levensovertuiging	9.536.821
Gelijke rechten voor lhbtiq+-personen	17.765.296
Mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke ruimte	5.124.694
Bevorderen van de internationale rechtsorde en de strijd tegen straffeloosheid van de meest ernstige misdrijven	12.769.981
Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes	78.454
Overig	9.643.220
TOTAAL	**58.882.313**

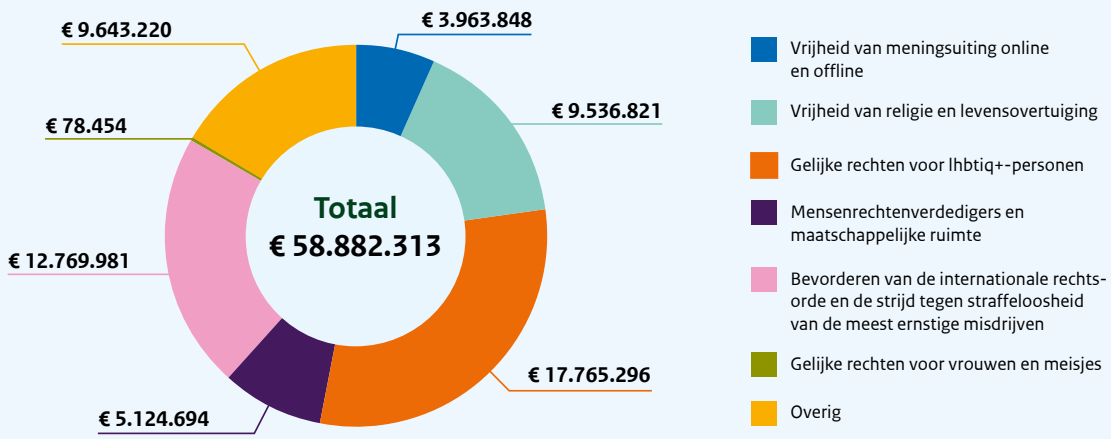

Totaal uitgaven per MR-prioriteit (op basis van gedelegeerde uitgaven)

	Uitgaven in euro's
Vrijheid van meningsuiting online en offline	€ 17.389.888
Vrijheid van religie en levensovertuiging	€ 1.794.579
Gelijke rechten voor lhbtiq+-personen	€ 6.059.455
Mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke ruimte	€ 19.877.482
Bevorderen van de internationale rechtsorde en de strijd tegen straffeloosheid van de meest ernstige misdrijven	€ 3.760.328
Gelijke rechten voor vrouwen en meisjes	€ 10.834.202
Overig	€ 1.966.419
TOTAAL	**61.682.354**

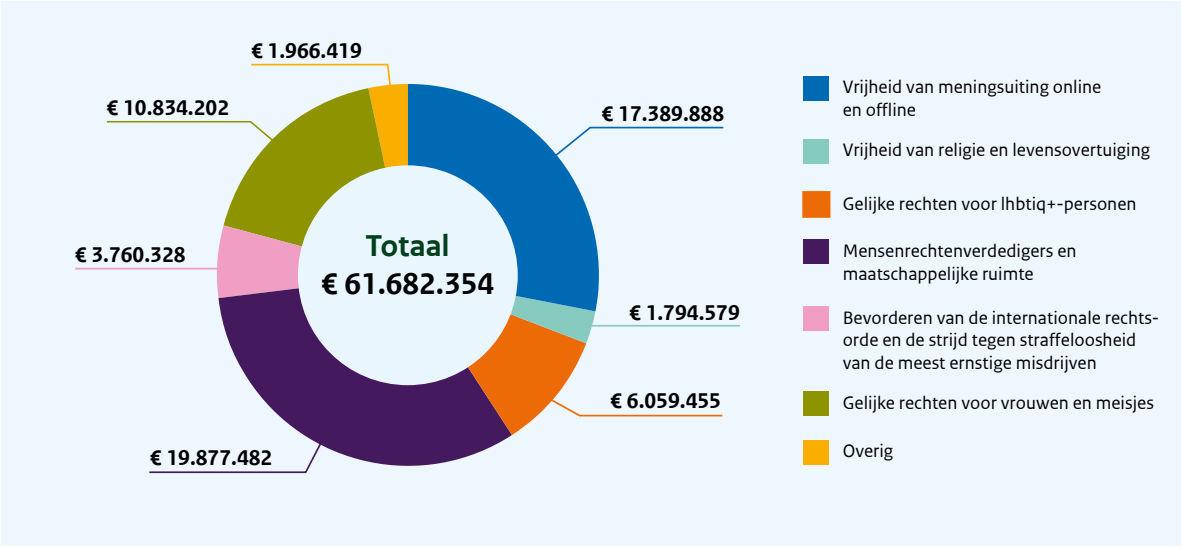

Totaal uitgaven per MR-prioriteit per regio (op basis van alle fondsen)

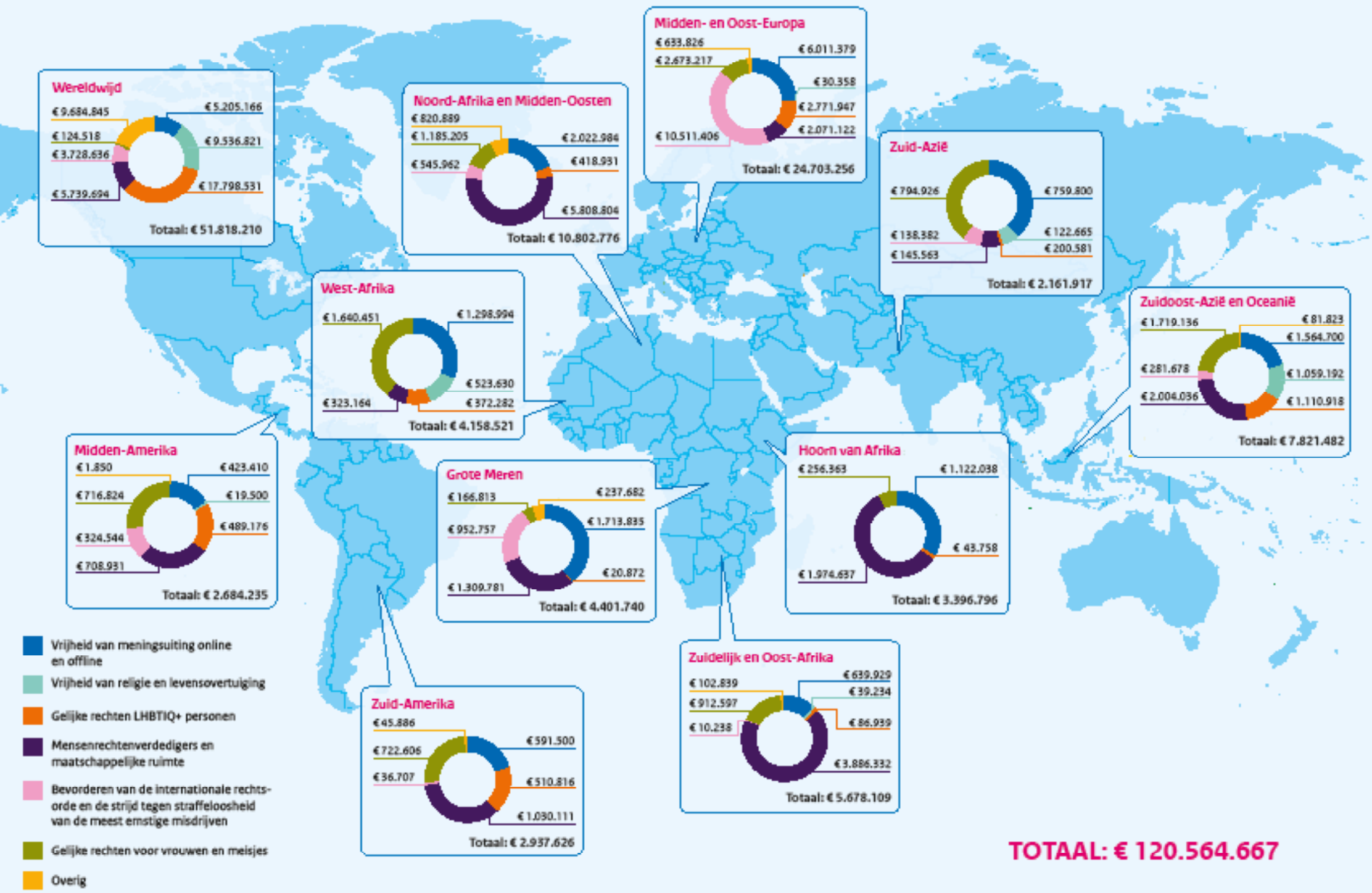

TOTAAL: € 120.564.667

Top 20 van landen met uitgaven op MR-prioriteiten (op basis van gedelegeerde uitgaven)

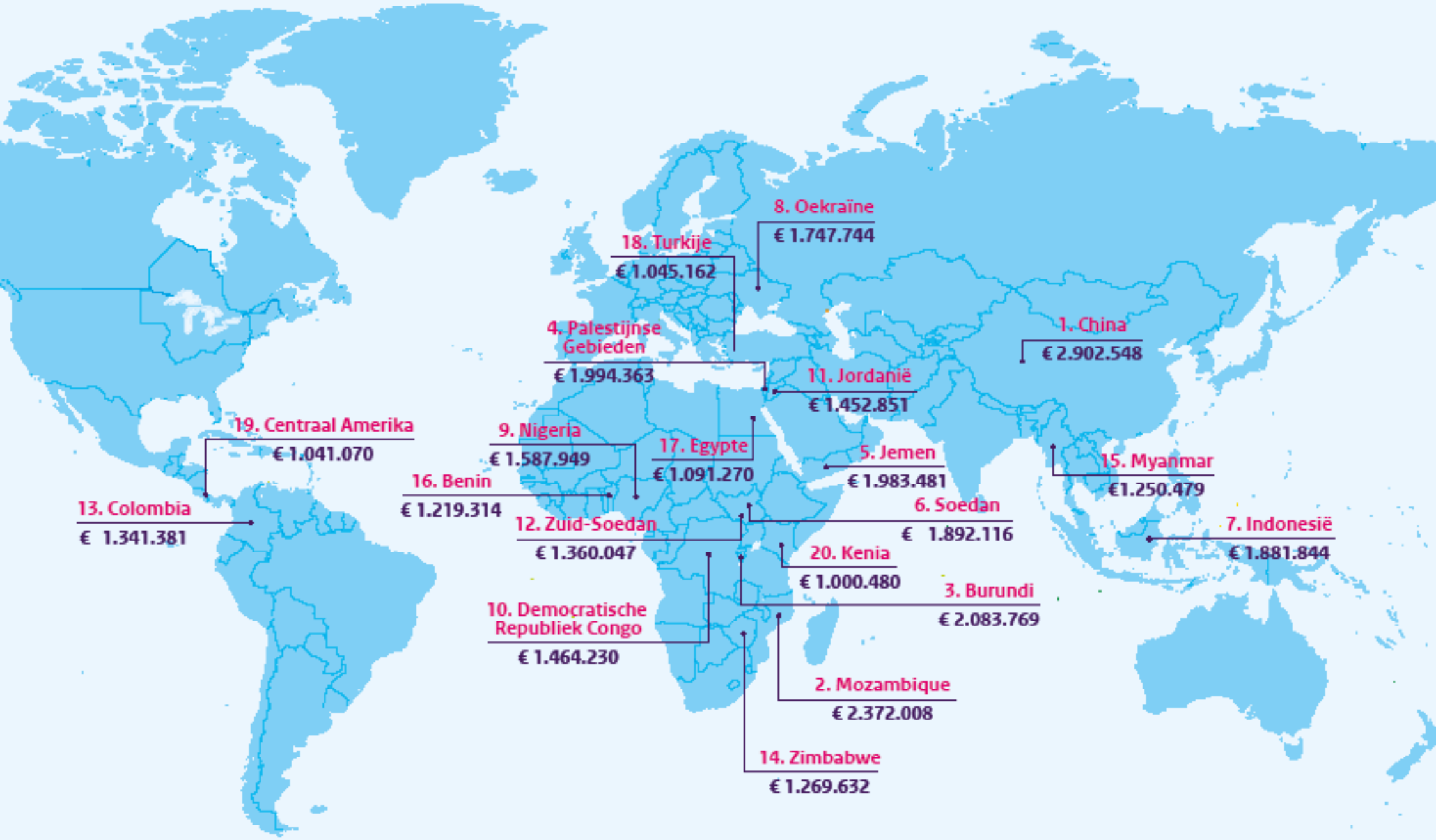

Top 20 van landen met uitgaven op MR-prioriteiten (op basis van gedelegeerde uitgaven)

		Uitgaven in euro's
1.	China	2.902.548
2.	Mozambique	2.372.008
3.	Burundi	2.083.769
4.	Palestijnse Gebieden	1.994.363
5.	Jemen	1.983.481
6.	Soedan	1.892.116
7.	Indonesië	1.881.844
8.	Oekraïne	1.747.744
9.	Nigeria	1.587.949
10.	Democratische Republiek Congo	1.464.230
11.	Jordanië	1.452.851
12.	Zuid-Soedan	1.360.047
13.	Colombia	1.341.381
14.	Zimbabwe	1.269.632
15.	Myanmar	1.250.479
16.	Benin	1.219.314
17.	Egypte	1.091.270
18.	Turkije	1.045.162
19.	Centraal Amerika*	1.041.070
20.	Kenia	1.000.480

** Betreft projecten gefinancierd vanuit de Ambassade in San José die actief is in Costa Rica, Nicaragua, Honduras, Guatemala en El Salvador.*

Deze brochure is een uitgave van:

Het ministerie van Buitenlandse Zaken

Postbus 20061 | 2500 EB Den Haag

© Buitenlandse Zaken | mei 2025